

A Z

AGTELEKI BARLANG

L E Í R Á S A,

FEKTE TERÜLETÉVEL, TALPRAJZOLATJÁVAL

É S

HOSSZÁBA VALÓ ÁLTVÁGÁSÁVAL,

KÉT TÁBLÁBAN;

MELLYET,

ÚGY A' RÉGEN ESMÉRT ÜREGEK' ELŐ-
ADÁSÁBAN, VALAMINT AZ 1825dik ESZTENDŐ
SZ. IVÁN HAVA 1ső NAPJÁN FELFEDEZETT
FŐ-ÉS LEGNAGYOBB ÁGÁNAK HELYENKINT
VALÓ LEÍRÁSÁBAN

ELŐTERJESZTETT

V A S S I M R E,

TEKINTETES NS. GÖMÖR KISHONTTAL T. E. VÁR-
MEGYÉNEK RENDSZERINT VALÓ FÖLDMÉRŐJE.

PESTEN, 1831.

NYOMTATTA LANDERER

ELŐBESZÉD.

Czélja ezen irásnak az, hogy iparkodásomnak szerentsés következéséről, mellynél fogva az eddig esmért Agteleki Barlang végső pontján, a' vizzel elborított tájékán túl, új, egész 1825-dik Esztendeig esméretlen, az előtt ember által nem látott üregekbe juthattam, hiteles tudósítást adjak. Csaknem háromszorta nagyobb azon új felfedezett ágnak hossza, mint a' régen esmért Barlang hosszasága' tisztábbak és különösebbek ott a' természet alkotásai, mellyeket a' meszes víz csepegésében és szivárgásában csudálni elragadtattunk; és azért minden tekintetben megérdemlik, hogy az É.T. olvasókat, a' kik illy rendkívülvaló játékan a' természetnek gyönyörködtetést lelnek, azoknak h' lyes esmeretségebe juttassam.

Ezt teljesíteni immár első belépéssel a' járatlan barlangba, alig ha fele részéig bejutván, érzettem magamat hatalmasan meg szöllittatva, a' midőn körülvéetve a' fényes csepegőkő oszlopoktól olly iszonyú nagy tágasságokban, csillámló pompás karpitok alatt, törekedésemet melly dicsőül megjutalmaztatva, 's az előre gondolt veszedelmeit ebbéli mérészségemnek illy szép gyönyörűségekkel elegyítve lenni tapasztaltam volna. Így ébresztetve feltett szándékomnak teljesítésére, azonnal a' Barlang felméréséhez láttam. De serkentett arra azon mély köszönet is, a' mellyel a' T. Gömör Vármegyének olly igen lekötelezve érzem magam lenni az által, hogy annak nagy Érdemü Elöljáróji és Rendjei, felfedezésemnek első bejelentésére, a' méréssel egybekötött költségeimet kegyesen tekintetbe venni és a' kívánt segítséget nyújtani méltóztattak; buzditott szinte híréről esmeretes, előttem hivatalt viseltt Földmérő Rajsz, Kerestély Úrnak példája, a' ki a' Barlang elő - 's ez előtt esmeretes ágainak felmérésével és német nyelven ki adott le irá-

sával magát érdemessé tette. Ugyancsak az ezen utól említett munkáját a' régen esmértt üregekről követtem, minthogy leírásom hijátlansága megnyerése tekintéből azokról itt említést tenni kintelenitetem, és attól csak ott távozom el, a' hol az ő vélekedéseiben meg nem egyezhetek.

Egy esmeretlennek az említett Rajsz munkájára kiadott észrevételei 's kérdései tettek figyelmetessé arra, hogy ezen munkám, kiadása előtt a' föld- és hegytudományban (Geognosia) olly lépéseket tegyek, hogy a' mostani tudósok és földbuvároknak fenektételeinél fogva, azoknak meg feleljek. A mennyire tehát két esztendei hivatalos el foglaltatásaimtól maradt szabad óráimban, abban olvasás és csekély tapasztalás által előre mehettem, annyira azokat megfejteni törekszem.

Terjesztem is csekély munkámat az E. T. olvasóknak kedvező ítélek alá, és ha némelly tárgyakat hosszabban, másokat rövidebben érdeklettem volna leírásomban, mint azt más vándor neta-

lán méltónak találná; 's ha a' tárgy-
nak behatása a' mi érzéseinkre külö-
böző lévén, ez másnál más gerjedelmet,
más vélekedést támasztana, ugy még is a'
haszonvehető részeket legalább elfogadni
méltóztassanak; nékem pedig azon ün-
esméretet engedni, hogy én ezen hely
rövid leírásával, olly szoros gondosko-
dással voltam, a' millyet csak e' tárgyra
fordithattam.

*A' barlang' tájéka és a' hegynem' , mellybe
odvai nyilnak , terjedése , tanyája és min-
müsége.*

Agtelek' helysége, mellynek határában a' leirandó *csepegő-köves barlang* találtatik, Gömör Kis-Honttal törv. egyesült vármegyében egy szélesen kiterjedő hegynem hátán fekszik, nyugot-éjszakról a' Sajo' völgye , kelet-délről pedig a' Bódva' laposa által körülvétetve. Ezen hegy' oldalai az utóbbik völgyön Jászótól, a' Sajo' völgyén Kraszna-Horka-Váraljától, sőt Lucskától kezdve egész *Agtelekig* többnyire meredek, zordon sziklakkal emelkednek, 's háta az említett völgyek' fenekénél 100 néhol 200 öllel magasb tájékat formál, mellyen uj hegyek tornyosulnak, 's ezek' csucsai *Harskuttól Agtelekig* Torna és Gömör vármegyék' közös széleit jegyzik.

Ezen hegy' egész tömötsége *később eredetű mészkő* (Übergangskalk), a' mint *Esmark* és közelebb *Reichetzer* és *Beudant* is annak lenni ismerték. Ezen kőnemben vagyon ama' hiréről nevezetes *barlang* , mellyet leirni szándékozom. De mindenek előtt nem lesz talán helytelen, ezen hegy' e' tájon való kiterjedéséről, fekvéséről , a' mellette fekvő hegyek' mivoltáról, és a' hegynem' mind nagyban, mind kicsinyben tapasztalt minemüségéről röviden szólni.

Terjed ezen hegynem *Agtelektől* keletnek *Jászóig*, éjszaknak *Kraszna-Horka-Váraljáig* egy szakadatlan testben, nyugotnak *Esztrényig* 's nyugot-éjszaknak megszakasztatva a' közbe esett völgyektől Murányon által egész *Tiszolczig*. Hossza kelet-től nyugotnak 15, szélessége pedig középszám. 5 mértföldet teszen.

Fekvéshelye, a' mint ülepedésekor majd a' magasb eredeti koru hegyekre, majd a' legmélyebb völgyekre vette tanyáját, a' szerint magasb vagy mélyebb táj, 's ahhoz képest alja is különböző. A' mélyebb helyeken laposan messzére elterül; éjszaknak azonban az eredeti koru hegyek' csucsai közt majd a' völgyek' fenekére vette ülepedését, mint *Tiszolczon* és *Murány* felett, majd az eredeti hegyek' oldalán nyugszik (*Ivágó, Hradek*), avagy épen azok csucsait lepte el, mint a' *Radzin* F. Sajón, a' *Csuntaván* és *Schwarzwald Dobsinán*.

A' kőnemet, mellyen ezen mészkő nyugszik, általjában meghatározni nem merem. *Bendant* magyarországi geognosiai és mineralogiai utazásában úgy vélekedik, hogy ezen rendetlen rétegű mészkövek alatt a' palamészkő és a' szürke vake egymást majd vastagabb, majd vékonyabb területekben váltogatják, mellyek egy foszló-követ formálnak, 's annak tevő-részei: pala, szürke vake és szemes vagy leveles mészkő, mellyek úgy, mint a' békasó és csillámkő, a' csillámpalakőben egymást váltogatják, míg végre az aljban magányosan marad a' szürke vake, melly alatt az eredeti koru gnaisz hegynem teszi az állapot. Épen ezt bizonyítják *Szintől* egész *Jósafőig* a' csinált utnál nyitott kőbányák és a' *kőrösi* palakőtörések, mellyek a' magasabban

fekvő mészkőhegyek alá benyulni látszanak ; valamint az Almáson alul a' hegy' oldalába vésett utnak széleire 's a' vizmosások' mély árkaiban látható egyvelges nemű vékony habos rétegű palakő, a' millyet Beudant említ. Mind ezekből következtetni lehetne, hogy a' fenn említett később eredetű mészkő szürke vakón, még pedig azon vegyitéken fekszik, mellyet a' mészkőpala és a' szürke vake formál. De, minthogy azt a' később koru mészkővekről közönségesen bebizonyítani nem lehet, mivel sok helyen más hegynem mutatkozik alattok, mint a' *Hajnuszon*, *Tiszolczon* a' *Vonyácza* körül, 's a' *Javorinán* *Murány-Huta* felett, úgy látszik, hogy gnaiszra való ülepedésen nyujtják fel mészkő csucsaikat ; Esztrénytől pedig egész Beretkéig 's Csoltóig több helyeken a' mészkő alatt eredeti koru agyagpala tapasztaltatott: ezen oknál fogva általjában csak azt mondhatjuk, hogy az ülepedésnek különböző helyzetései szerint ezen hegyem' allapja szinte különböző. Ha a' *Szintől* *Petrin* által egész *Jósafőig* kitesző palakövet a' magasabban fekvő mészkővek alá benyultnak lenni vesszük, bizvást állithatni, hogy az *agteleki* tömött mészkő alatt szürke vakepala teszi az alterületet. Alatta feljebb éjszagnak kitetszik az eredeti koru agyagpala 's azután a' gnaisz hegynem.

Agtelektől délnek és nyugotnak elenyésznek a' meredek kőszirtek, csak ráhordott hegyek' dombjai látszanak. Agyag vagy iszapföld az, mellybe gömbölyűre görgetett békasó, fekete és szürke meszkő, spát, néhol szarukő, chalcedon, jaspis és zöldkőves porphyr a' viz' hajdani áradása által tulajdonkint lerakatra találtatnak. Némelly mélyebb pon-

tokon, mint a' *tornaljai* kőbányában, a' *keszi* völgy' fenekén, a' *hubói* határban előző még a' később kora mészkő is, a' honnan következtenni lehet, hogy ezen mészkő hegynem a' viz felhordta föld alatt délnek lassu lejtősséggel messzére elterjed. Csak *Putnokon* emelkednek a' dombok felett némelly lágy fővenykoszirtek, alább *Dobicsányban* és *Kázán* főveny-és talajos rétegű mészkősziklák, (melly utóbbiakban sok apró csigaházak — *Cochliten* — vannak) fekete földdel beborítva, 's az ebből álló dombok *Mucsonyig* terjedvén, *Sz. Péter* előtt a' *Sajo* és *Bodva* völgye együve nyiló laposain elenyésznek.

Mineműségekre nézve a' később kora mészkővek itt mély és keskeny völgyeket mutatnak, meredek, néhol előre függő kősziklás oldalakkal; a' hegyek' csucsaí gömbölyűk, többnyire elmállott kősziklákkal vannak beterítve, a' honnan természetlenek. *Agtelek* körül semmi rendes rétegeket nem mutatnak a' föld' színén, mindazáltal a' barlangban az oldalfalakon látszanak némelly vízszinmértékben történt repedések, mellyek talajos retegességet gyaníttatnak, ha különben az azt mindjárt félbeszakasztó rendetlen hasadások és repedések ellenkezőt nem bizonyítanának, mellyek, nagyban tekintve, ezen hegynemet gyakran úgy szétszakasztják, hogy némellyekbe az ember is messzére bemehet; kisebb repedések épen nem ritkák. Ezen mészkő' színe szürke, másutt fekete, kékes, sárgás, veresesszürke, többnyire fejr mészpáterekkel van keresztül futtatva, tömött törésében aprószemű' homályos csillogású, tompa szeglettörésű, élesebb szegletein keveset átlátszó, tapintása sovány, dörzsölése fejéres. Savanyokban hirtelen forr, sőt egészen széteszlik.

Még eddig semmi kővévált testek sem az állatok', sem a' plánták' országából benne nem találtattak. Savak avagy sós források ezen tájon sehol, sőt *Agtelek* körül savanyu vizek sem tapasztaltatnak.

A' mészkőhegyek' tulajdonához képest az itteniek is az által különböznek más hegynemektől, hogy az eső- és hóvizet nem a' föld' színén bocsátják a' mélyebb völgyekbe, hanem a' föld alatt szivárogtatják alá titkos utakon. Így a' *Rimaszombatból Kassára* vivő katonai uton *Sztárnyától* kezdve egész *Agtelekig*, a' míg kövecsen jár, 's mészhelgyeket még nem ér, rendes bérczeket és völgyeket tapasztal az utas; de a' mészkőnek tapodásával az *agteleki* laponon más tekintet adja elő magát. Különös ugyan is: hogy

Több olly kisebb és nagyobb horpadások vannak a' föld' színén, mintha azon helyeken a' föld elsüllyedett volna; felül azokból a' viznek semmi kifolyása nincsen, a' feneken sem látszik semmi lyuk, és ámbár némellyek több holdnyi kerülettel birnak, nem marad benne még a' legnagyobb esőzések után is semmi álló viz, mert a' feneken lévő veres parázs földön keresztül szivárog az le a' földalá. Ezen helyek *töbröknek* neveztetnek. Hogyha többen vannak egy rendben egymás mellett akkor völgyeket ábrázolnak, mint a' millyen a' *Baradla' völgye*, *Mogyorós' völgye*, és a' mellyen a' *kassai* ut viszen végig, 's a' *Sortobör*; de vannak magányosan, a' hegy' ormain, avagy a' hegyek' oldalában is, mint a' *Gállyatöbör*, és más sok apróbbak.

A' helyett, hogy a' völgyek torkolataiknál kinyílnának, azok elejekbe helyezettett nagy kősziklás hegyekkel záratnak el, 's a' hosszúszerűes völ-

gyekbe összevegyült hó- és esővizet az elejekbe vetett hegyeknek kősziklás hasadéakai fogadják és nyelik el. Nagyobb záporok esetében pedig, a' szűk hézagok nem lévén képesek elnyelni az öszvetődült vizet, egész kiáradásokat okoznak, s mennél nagyobbak azok, annál nagyobb 's messzebb örvényeket vetnek a' víz színén, mint mikor a' tölcsérben kereng a' nedv; és azon örvények olykor olykor a' vizet gázoló állatokat, sőt vigyázatlan embereket is leragadják 's a' kősziklák közé sodorják — onnan *Ravaszlyukaknak* neveztetnek. Illyenek: a' két *Ravaszlyuk*, *Bábaluk*, *Zombolylyuk*, a' *Nagy-Baradla* előtt, a' *Kis-Baradla* és a' *Csernai-tó* torkolatjai.)

A' hol pedig azon lefolyás avagy leszivárgása a' víznek akar történetből, akar emberi kéz által meggátoltatott, ottan támad a' völgyelésekben az összevegyült hó- és esővizhez képest nagyobb vagy kisebb tó, a' millyenek *Agtelek* környékén: a' *Veres-tó*, melly már emlékezeten felül van; a' *Tóhely* a' falu mellett, mintegy 70 esztendővel ez előtt még káposztás kert volt; a' *Csernai-tó*, ennek lefolyása a' marhaitató végett egy kőlyuknak torka előtt font gátkötése által hátráltatik; a' *Büdös-tó* és *Fekete-tó*. És így

Az előadattakból bizonyos lévén ezen völgyelésekben összevegyült vizeknek a' föld' gyomrába való folyása; semmi kétség sem maradhat fen, hogy az említett lyukak és töbrök alatt földalatti nyílások, repedezések vannak, mellyek a' leszivárgott és elnyelt vizet elfogadván, tovább lefolyni engedik. Elejénte ezen nyílások csak gyenge hasadások lehetnek, mellyek idővel, minekutána a' víznek fo-

lyása apródonkint a' kősziklából el-elmosott, kitágítottak; úgy azután a' többi hasadásokból az egyikbe öszvetódult víz nagyobb erőre kapván, egész darabokat leszakasztott, a' leszakadtakat szétmorsolván, apró darabokban tovább vitte; úgy a kiüresített helyen barlangot készített, és nagyobb sebességet nyervén, még tágasb üregeket készít. A' szerfelett kitágított barlangok' boltozatjainak leszakadásával támadnak a fén említett töbrök; több üregek' egy más mellett történt eltemettetése' során süllyedett a' föld, onnan ezek születtek az e' tájéki völgyeket, mellyekből a' föld alá befolyó vizek torkolatjainak eredetét könnyen lehet következtetni. Illy völgyekből állván az egész agteleki határ, mind azon víz, melly ottan leesik, kivévén a' tavak terjedékeit és *kecsői* patakra lebocsátkozó hegyoldalakat, a' Baradlán végig folyik-le, miről bővebben alább.

A' földbeszakadások és süllyedések által támadtak tehát a' meredek kőszikrtek és maradtak a' hegy hátán számtalan elágazó és ujra egymásba öszvejevő bércek, úgy, hogy bajos elhatározni, mellyik teszi ezek közül a' gerénczet. A' *Pelsütztől Agtelekig* 's onnan *Jósafőig* vivő ut 9 főbércezen megyen keresztül, nem számítván az apróbb töbrök közt lévő kisebb bérceket. Ezek közt az a' hegy gerénce, melly a' Sajó' és Bodva' völgye felé osztja az esőviz lefolytát. Teszi ezt *Hosszuszótól Agteleknek* az első *Verespartnak* nevezett bérce, mellyen tul még 7 bérce van, de azok' mindenike alatt a' közbe esett völgyek- és töbrökből a' vizet a' *jósafői* völgybe utasító vizcsatornák találtnak. — Főcsatorna azok közt

Az agteleki barlang.

Terjedésére és a' csepegő-kövek mineműségére nézve már ezelőtt ismeretes ága annyira nevezetes volt, hogy nem csak hazai látogatókat nyert, hanem külföldiek vizsgálódásaival is dicsekedhetett. Már Korabinszky geographiai lexiconában említést teszen két Anglusról, kiket a' *londoni* tudós társaság küldött Magyarországra ezen barlang' kifürkészésére, 's hogy azok háromnap iittmulatások után sem más kijárást, sem pedig végét nem találván, visszatértek legyen. A' második bizonyosb leírása az, mellyet *Vályi* hazai nemes *Farkasnak* tulajdonít, de ez előttem szinte ismeretlen. A' harmadik *Townson*, a' ki 1792-ben tett magyarországi utazásában, 's arról kiadott munkájának XV-dik részében rövideden, de jelesen és megkülönböztetve szól ezen üregről. Ezután Gróf *Teleki D.* hazai utazásának 37—39 lapjáig emlegeti ezen jeles barlangot, mellyet mind addig több mértföldre kiterjedőnek gyanítottak, mig Jul. 6-kán 1801-ben T. N. Gömör vármegye akkori Főispánya, Bárá *Prónay Gábor'* meghagyásánál fogva 's költségein *Raisz Keresztely* által kezdetett 's végrehajtatott mérés után addig ismert főágának hossza 250 ölre (ide nem számítván az oldalágakat) öszve nem huzatott. *Raisz Keresztely* ezen mérésének szüleménye az *agteleki barlangnak* 1802-ban *Görög* és társai által Bécsben kiadatott német leírása volt, mellyet 1806-ban *Bartholomaeides* Gömör vármegye' ismeretéről irt deák „Notitia Cotus Gömör.” *Baradla* nevezet alatt érdeklött bő értekezése követett. — A' „Tudományos gyűjtemény'

1820-diki 1-ső kötetében szépen előadja ezen barlang' külön tájékainak kinézését.

Raisz és Bartholomaeides a' *Baradla* nevet a tót para, paradlo (gőz, gőzölgő)-tól azon oknál fogva, hogy a' barlang' szája gőzölög, származtatják, 's az első és utolsó P és O betük B és A-vá lett átváltozásából támadottnak allitják. De ezt valamint a' hegynek, mellybe a' barlang nyilik, *Baradlatető*, 's a' mellette lévő völgynek *Barádla' völgye* nevei, nem különben a' többi hegyek' és völgyek' mint: *Gálltatető*, *Jósvagállya*, *Középhegy*, *Nagy-hegy*, *Poronytatető*, *Ördöglyuk*, *Sárkánylyuk*, 's a' t. magyar nevezetei kétségesse teszik. Valljon, nem lehet e a' *Baradla* nevet inkább a' magyar *barát* és *lak* (lakhely) szavaktól származtatni? mivel a' köznép abbeli vélekedése is megegyezik, hogy ezen tájékon hajdan remeték, öltözetekre nézve, *barátok laktanak*. Én azonban nem küzdöm ezzel; de abbeli sajnálatomat el nem hallgathatom, hogy *Szepesházy* és *Thiele* 1825-ben megjelent munkájokban a' barlang' eddigleni nevét, Raisz és Bartholomaeides származtatásának utmutatása szerint, már *Paradlonak* tótosították el.

Pelsütz mezővárosának, hol a' gömöri gyűlések tartatnak, csak egy stációnyi, Rosnyó, Rimaszombat, Miskolcz, Torna és Kassa városok 2—4 stációnyi távolsága, és a' félig elkészült Agtelken keresztül vivő katonai ut 's az *agteleki* vendégfogadótól a' barlang' szájáig csak egy negyed órányi könnyű sétáló tesz, hogy ezen barlang nem csak az erre általutazók 's forspontot váltók által kerestetett meg, hanem a' nevezett városok' polgáraitól is, gyakran egész társaságokban meglátogatott, sőt

az ebheli látogatók' előadásaiból elhiresedve annyi tekintetet nyert, hogy az Nadorispány Jó'sef Antal (1806), Koronaörökös Ferdinand, M. O. Kommandirozó Ferdinand Károly d' Este (1817), Felsőges Császári Királyi Herczegeknek benelételével is dicsekedhetett. Nyert illy Felsőgeknek látogatásával a' barlang tágasbb bejárást a' vizen ben palókat, és a' veszedelmes járhatatlan belső helyeken csinált bátorságos utakat.

E' rövid észrevételek után, minekelőtte a' barlang' topographiaileirásához látok, az Olvasót az ide mellékelt 2 táblára figyelmeztetem, mellyek' *elsője* a' barlang' tájékának fekte' területét egész környékével, *másodika* talprajzolatját 's hosszában való átvágását mutatja. A' leirandó helyek arab számokkal vannak megkülönböztetve,

Leirása, a' már régen ismert
BARADLA barlangnak.

A' mostani bejárás a' *Baradlatető'* nyugot felé nyuló esonka homloka alatt van. Ezen hegy' első tekintetre álmélkodással lepi meg az embert; úgy látszik, mintha egy vágással volna orrától megfosztatva, 's csak derékban állana. 160 lábnyi magasságu függőleges, félholdba kanyarodott, puszta, a' hasádékokból csak itt ott bokrokkal zöldelő kőszirtek alatt, mellyek' odvaiban csókák fészkelnek, egy leszakadt szikla megett van most a' 6 láb. mag. nyílás, izmos tölgyfa ajtófelekkel, de ajtó nélkül, 's ez teszi a' *Baradla'* száját.

Már addig is lejtős a' lejárás, de a' Baradla előtt lévő dombról az említett leszakadt kőszikla és

a' hegy' meredek fala közt kőlépcsők vezetnek le; a' barlang' száján belől még lejtősebb, 's a' lehen-geredett éles kővek, mellyeket a' hegy' homloká-ba csattant menykövek szórtak le, 's a' sebes zá-porviz ide gördített, annyira nehéztik, hogy azon az Agtelekiek jelesb vendégek' érkezéével gradi-csok' kivésése által szoktak segíteni. A' lejtő 22 gradust vet a' vízszin' mértékével. —

Legelőbb egy kis szűk üreg, melly felül a magasságban öszve szorul, fogadja a' bemenőt. Vég-zi azt egy párkány (Gurt), melly boltozat formában csap keresztül; azon túl magasra emelkedik teteje és balra 16 ölnyre a' bejárástól egy hasadás van a' kőoldalban, mellybe oldalvást beszorulhat az ember. A behuzódónak tiszta fris forrásvizzel, mit különben e' tájon földszint hijában keres az utas), szolgál, de tartós száraságokban az is el szokott apadni. Ezen üreg *Kéménynek* (Nro 1.) neveztetik. Innen van jobbra egy 5 láb. magasságra nagyob-bitott lyuk, szorosa alig engedi a' páros menetelt, és az abba gömbörödött kővek gyakran bukkánós-sá teszik a' járást. Ez a' Baradla' tágas *Pitvarába* (Nro 2.) vezet, mellyből két ut nyilik a' bel-jebb vágyódónak. A' ki jobbra megyen, tágas lyu-koq, de hátgörnyesztve juthat a' *Csontházba* (N.3.) melly egy nagy üreg, benne az *agtelki* határból a' Baradla előtt lévő *Ravaszlyukon* által, a' kősziklák repedései közt befolyó esőviz, mint patak jelenik meg, mellyet némelylek *Acheronnak* nevezték. Raisz és Bartholomeides említik, hogy itt a' hasadékokon beszólgató napfény sugarait látták, mit én nem ta-pasztaltam. Nagyobb figyelmet érdemelnek a' csont-vázak, mellyek itten nagy bőségben találtattak

's még most is az iszap alól kiásatnak. Tán a' vil-longó időkben ide rejtezett bujdosók' maradványi ezek, kiket vagy az éhség öle meg, vagy az el-lenség által a' barlag' torkolatjában rakatott tűz' füst-je fojtott ide; avagy tán gyilkosok rejtették ide vét-kek' szerencsétlen áldozatjait. Arról bizonyost nem tudunk.

Ki az *Acheront* mentében kevéssé gázolni nem akarja, visszatér a' 2-dik szám alatt elhagyott üreg-be, melynek bal oldala egy széles most már a' puskapor által magasabbra szakasztatott nyiláson ke-resztül az előbbi vízfolyásához vezet, melynek jobb kézre lévő magasabb partjára kell által menni, és folysvát azon résznek tartani. Oldalt mindenütt iszonyu leomlott nagy kövek' halmai fekszenek, mel-lyeknek némelly darabjait megkerülve vezet a' ka-viccsal kihordatott ösvény, mellyen még is vigyáz-va lépdeljen a' vándor, mivel itt ott a' mész-kő csepegésektől annyira sima, mintha jégen esnék a' tapodás. Nem sokára jutni egy jobb kézre szembe-tűnő nagy kőtáblához, melly *Országablának* hiva-tik, kormos oldalán számtalan nevek vannak azok' kezeitől iratva, kik ezen alvilágot megszemlélték. Általellenében ezen fekete kormoslapu kőtáblának a' folyó' bal partján a' kőoldal' egyik hasadásá-ból tiszta és iható viz forr ki, 's egy 3 lábnyi mag-esinos csepegő-kő medenczében gyülik össze, melly-hez a' vándor örömet hajlik szomját enyhíteni.

Mindjárt azon alul a' barlang bal falán egy csudálkozásra méltó, régi goth alkotásu mész-kőszí-várgást, mellyet *Moses' oltárának* (Nro 4.) ne-veznek. Ugy látszik, mintha mesterkéz segítette volna a' természetet ennek formálásában. Ennek

áttalellenében esik egy tágasabb üreg nagy kősziklaszakadásokkal megtöltve, melyeken keresztül nagy vigyázattal 's igen bajosan lehet eljutni a' Rókalyuk nevű ág' nyílásához.

A' *Rókalyuk'* (Nro 5.) eleje elég széles és magas, de csak hamar öszveszorul, úgy, hogy négykézláb kell a' kősziklák' csavargó részeiben kóvályogni, míg egyszerre reménytelenül bukkan a vándor a' tágas üregbe. Ezen üreget két részre osztom, mivel elejét hátulsó részétől leszakadt kősziklák választják - el, melyek várkint emelkednek - fel, 's a' kinézést akadályoztatják. Elöl lapos a' föld' színe 's mészsívárgásokkal van bevonva; beljebb, midőn a' kősziklák tornyozott halmára törekszik a' vizsgálódó, a' barlang ezen első szakaszának közepén egy mélység tűnik szemébe, mellynek tulsó partján egy kősziklaszakadásokból öszvehalmozott 's fejr csepegő-kőoszlopokkal megrakott domb emelkedik. Valamint az iszonyu mélység a' legbátrabb szívet is megdöbbenti; szintugy meglepi a' jövevényt a' fejr csepegő-kövek csillogása, melyek túl a' mélységen oriasokként nyulnak - fel, 's csillámokban szinte mozogni látszanak.

A' középső kőszikla tetején egy fejr oszlop van, melly az egész oduban mint egy vár őrtornya látható, 's ettől vette ezen nagy kőrakás a' *Vár* nevezetét. Ezen vár magassága még 'a középső dombon felérkezőben is álmélkodást gerjeszt.

A' jártás vezető itt szokta magára hagyni a' föld alatt utazó társaságot, melly borzadva néz alá a' balkézre eső sűrű mély setétségbe, és az élet semmiségének érzése 's a' lenni törekedő vágy küzdik mélyében : 's egyszerre a' távolban halkkal

megkondul egy harang, 's a' megrázott lelket az élet' végórájára emlékeztetik tompa hangjai. Nehány perczenet múlva ismét előáll a' vezető, 's fáklyavilágnál vezeti-le meredek kősziklákon a' vándorokat az üreg hátulsó részébe, 's megmutatja nekik azon csepegő-kő-oszlopot, mellynek kondulati, mint a' halálharang hatottak az érzésre, midőn az eltűnt vezető egy kővel ütögette oldalait.

Itt sikabb 's tágasb már az üreg, 's a' kővárat fogja körül; több ágak is nyílnak itt, mellyek' valamellyike talán további utazást is egedne. A' középső szikla leszakadásakor hasadékokat kapott, mellyekbe bemenni 's több osztályokat megkülönböztetni lehet; mintegy közepe' táján mogyorónyi nagyságu fejr és sárga-vereses kristályos kővecskéket találni kristályosan kisugárzó mészgolyóbi-sokban.

A' visszamenetel azon bajos uton, mellyen a' bemenetel, történik egészen a' Moses oltáraig, hol a' viznek folyását követve azonnal szembe ötlük a' viz felett hosszasan lefüggő kőlap, mészkőszivárgásokkal rendesen bevonva, melly *Függelők* (Borhang) neveztetik; beljebb azon viz mentében szűkebb a' folyosó; egyszerre balra egy nehéz fellegzet látszik feltolakodni, melly a' leszakadozott 's a' nagy templomig halmozott kősziklákra ülepedett mészsivargástól domboru simaságából, faklyafüst által barnittatva setét borulatot képez. Ezen türemény jelt ad a' viz medréből annak bal partjára való kilépésére, mert a' viz folyása jobbról mély gödrökön vivén ált, csak nagy szárazságban járható.

Meredeken viszen az ösvény ezen fellegzet alatt a' *Nagy templomba* (Nro 6.), mellynek ürességét

alig képzelhetni. Szélessége, hossza és magassága, melyet több fáklyák' világánál is nehezen foghat-fel a' szem, méltó csudálkozásra rágadják a' beérkezőt. Honnan ezen nagy üreg e' szétrepedezett kőnemben? a' természetet így kérdi a' csudálkozó; 's imé amott a' templom fenekéből, oriási képektől körül-vétetve, int egy oltár a' Mindenható' imádására. Csudálatos alkotásu nagysága mellett a' többi alakok', melyek szobrokat és szobrászmiveket ábrázolnak, nagysága elenyészik. A' templom' közepében áll ezen oltár, 's csak nem az egész üreget elfoglalja.

A' templom elején bal kézre a' *Nagy kályha* vagyon, azután több csepkő oszlopok, melyek közt legnevezetesebb a' *Sz. Háromság' szobra*, melytől tágas nyiláson a' denevérbarlangba juthatni.

A' *Denevérbarlang* (Nro 7.) oldalág, ugy látszik, ennekelőtte nagyobb használatban volt, mert abban a' taligakerek' járásának világosan kitetsző nyomai vannak. A' két egyenlő közü kerekvágás 36 hüvelyknyire esik egymástól, holott a' mostani szekerkerek' vágásai 43 hüvelyknyi közülük, innen mondhatom, hogy ezek taliga' nyomai lehetnek. Nem képtelenség gyanítani, hogy ezen ág lehetett valaha főbejárása a' barlangnak, ha a' *Baradla* hegy' elejének berogyása előtt ottan egy nagy üreg' voltát, és ezen ágnak oda való kinyíltát teszem-fel, mellynek berogyásával ezen ág' eleje bezáratott. Ugyan ezt látszik bizonyítani azon om-ladvány, melly a' *Baradla*' szája előtt felhálmozva van; ugy szinte az ottani merő kőszirtek a' hegy' orrának hijányosságával annak lesüllyedésére emlékeztetnek. Látszik pedig a' talprajzolatban, hogy ezen ág épen a' barlang' nyílásánál végződik. Azt

mondják, hogy mintegy 80 eszt. ez előtt még be volt ezen ág kőfallal rakva, mellynek széthányásával ott néhány kórhadrt ládákat és egy pár rothadt csizmát találtak, több tűzhelyeket a' körülök elhányt megemésztett állatok csontjaival, és több eltört fazekak' cserepeivel szemlélték legyen; de most a' mészszivárgásoknál és a' kööoldalak' rendetlen formájánál egyebet semmit sem látni, mint a' legvégső és tágas üregben azon számtalan denevéreket, mellyek télen által főkép tavasz nyiltával olly vastagsásu csomóban egy másba kapaszkodva, a' boltozatról függeni tapasztaltatnak, hogy az néha egy ölnyi vastagságu méhrajhoz hasonlik. Egy lövés itt szörnyű zavart okoz. A' denevérek szétoszolván, az egész oduban szanaszét repkednek, a' fáklyáknak repülvén, azok' világát is eloltják, és azért futva megyen kiki innen vissza a' nagy templomba, különben is a' rakásra halmozott ezen állatok tisztátalansága miatt ott a' levegő szenvedhetetlen bűdös.

A' nagy templomból a' *Nagy-oltárnak* mind a' két oldalán szabad általjárás van a' tovább menetelre, jobb kézre könnyebb az, a' hol, közel a' goth' ajtó előtt van a' nagy oltár' oldalában! csepegő-kő-oszlopokra helyezettett 's a' természetből ki ékesítettett kathedra forma nyilás; a' felmenetelreá könnyű; 's ha valaki észrevétetlenül beszédet mondaua róla, az egész társaságot megréfálhatná. Az említett ajtón túl megyen az utlejtősen le a' *Kis-templomba*, hol a' *pápasüveget*, *kovácsfuvót* utban mutatja a' vezető; a' *Kis-templomban* pedig, a' nagy oltár bal széle megett, a' *Háromastorony*, háromágu nagy kőcsepegésből alkotott

magas oszlop van, azontul a' *Szűz Mária* statuája annyira hasonlít a' Szűz Anya' közönséges szobrához, mintha nagyából mesteri kéz faragta volna azt ki; ott van az *Apró Szentek csepegő-kőoszlopa* is.

Kanyarodik innen az ösvény a' meredék hegy oldalán le egy szélesen kiterjedő laposra, a' hol a' második bal kézről egy alacsony, de széles nyíláson befolyó, némellyek által Styxnek neveztetett viz' árka vagyon, a' melly, ugy látszik, erősebb, de bizonyosan tartósab az elébbi *Acheron*nak nevezett pataknál. Mind a' kettő, nem messzire alább együve folyván, egy patakká válik.

Balra azon nyíláson meghajtott fővelés testtel kell a' viz ellen menni, a' mellyet csak hamar a' 9-dik számnál el kell hagyni; minthogy a' barlang' boltozatja egész a' viz' színéig lebecsátkozik, és a' további menetelt gátolja. A' viz' ágyán kívül balra egy széles, de alacsony lyukon újra más üregbe jutni, a' hol is több nagy csepegések közt egyike alatt áthaladás is van, mellynek odva olly tágas, hogy abban fel is lehet állani, 's több nyílásain a' világosság alula kiszorgálván, különös tekintetet ad e' nagy odunak. Ezen testes oszlopokkal kérkedő barlangot az Agtelkiek *Paradicsom Ágának* (Nro 10) hívják, tovább nem olly keskeny, mint alacsony, csak négy kéz láb megjárható ösvényen érni egy terjedtebb öblöt, a' mellyet Raisz *Palmira* a' *Omladéka*inak (Nro 10) keresztelt azért, hogy a' sok öszvetörött és szétszakadozott csepegő-kövek és oszlopok omladványait, mint megannyi faragott oszlopok derekait, csigás fejeit, székeit és egyéb részeit, ugy tekinté. Az Agtelkiek

Paradicsomnak nevezik ezen 10 szám alatt lévő üreget három, jobb kézre álló, csepegő nagy oszlopról, a' mellyeknek középsőjét Almafának, a' két szélsőjét pedig Ádámnak és Évának képzelték a' régeik. Most is szép az az üreg többnyire sárga csillogó csepegéseivel; millyen szép lehetett az előtt, midőn az apróbb darabok ékessége még csipkézte a' kárpitokat, a' midőn még a' vigyázatlanul letöretett és szétszakadozott oszlopok fenállottak karcsu termeteikben, képzelhetni. Most csak a' nagya áll fen. A' külső végen két lyuk találtató, mellyek együve visznek. Ennek egyikén a' kőszakadásos boltozat alatt mintegy 50 ölre még elébb hol szűk, hol tágasb lyukakon törődtem, mindenütt a' leszakadozott köveknek halmain, de siker nélkül. Czéлом ugyan is a' volt, hogy a' Styxnek elhagyott folyását érjem; azonban a' helyett jutottam, mint a' tájék rajzolatjából kiveszem, a' kis Baradla alá, a' hol két tágas és szép csepegésekkel töltött kamrán kívül semmi egyéb különöset nem tapasztaltam, épen csak két róka' avagy eb' csontvázát és egynehány szétszórt fekete korszó darabokat. Ezen 11-dik számmal jegyzett táját félig setétes színben csak irányzomra tettem ki a' mappákban, míg majd valaki szerencsésb a' Styx' vize' folyásához érend 's tovább folytatja a' felvételt.

Vissza szinte azon keserves uton hol mászva, hol hason csuszva kell menni. Azt azonban szükséges emlitenem, mind ezen Paradicsom' mind a' Rókalyuk' ágára nézve, hogy ezekbe csak biztos vezetőkkel bátorkodják a' vándor, különben a' bemenetelkor, a' hol a' szűk lyukakból a' tágásra kibukkan,

jegyezze-meg azon helyt messzivől esmerhető és látható tárggyal.

A' főágába a' Kis-templomból való lejárás előtt van az első palló, az a' Styx' vizén keresztül egy nagy y térségre vezet. Jobbra a' Styx' vizének zuhanása csörög, a' melly egy nagy csiga forma mézből ülededet bassin széléről két lábnnyira esik. A föld' színének agyagos sikon puha tapodása, a' 16 öles magasság és 20 öles szélesség elfelejteti a' föld alatt való létet, és egy kerti sétálóba andalít. Ez a' *Kis-Szála* (Nro 12), a' hova a' nyári nagy hót mellőzve, az e' környéki fiatalság ünnepi napokon fagaklyák' világa 's a' füstös Czigányok' muzsikájánál táncz végett öszvegyűlni szokott. Nagy itt a' muzsika' visszhangja. Egy hegedű' játéka, (ha a' Styx' vize' elapadásával a' viz' csörgése megszűnvén, nem zug) egy egész muzsikakarnak jelenlétét képezi. Egy pisztoly' lövése fel ér itt egy ágyu' durranásával, a' mint Virgilius Aeneisében Baróti Szabó Dávid szerint való fordításában mondja, Aen II. v. 50. „Hangzott benn az Üreg, 's hézagja nyögéseit adta,“ avagy III. v. 684.

— — — — — „melly által öblében
Meg rezzent az egész mélység, remegett Olaszország,

'S hézagos Aetnának facsaros Barlangjai zugtak;“ 's nem lehet félni, hogy a' zördülés által a' boltozatról függő kőcsapok leszakadnának. Nevezetes kőcsepegés itt a' Sz. János' statuája. Beljebb egy más palló áltvezet az Acheron' és Styx' immár egyesült vizárka' jobb partjára, mellyen túl a' boltozatról szüntelen tartó vizcsepegés örökös sarat készít, mintegy 10 ölnyi messzevésre. Csák hamar a' harmadik

palló a' viz' bal partjára juttat, mintha ország' utja volna az, ott is a' fen említett szélességű szekerkerekvágás végig vezetőül szolgák. A' tágas meszszi-nyuló sik föld' színét jobbra egész a' patak' árkáig nagyobb kisebb minden féle fogásu egymásba agabogázot fejrészélű medenczék teritik el, mellyek a' szekernyomnál kicsinyek, alább a' viz' partjához közelítve mind nagyobbak, mind mélyebbek. Első tekintetre egy *Virágos Kertet* (Nro 13) gondol a' szem látni. Andalgásában a' ki közbe tapod, bokáig érő vizbe lépik, melly viz a' boltozatról csepegvén, esésével habot, okoz és a' több egymás mellett lévő medenczék szélein a' külön csepégések habjai öszveérintésekor a' vizbe foglalt meszes részeket lerakják, és úgy a' *virágos kertnek* olly hófejréséget adnak, mintha kinyílt virágok lobognának a' szem előtt. A' virgoncz gyerkőcze hetykén csördíti itt a' kő padolaton patkóját és pengő sarkantyuját.

Véget vet ezen a' Kis-templomtól számítva 150 öles hosszú és közép mértékben 15 öles szélességű, 16 a' több öles magasságú nagy üregnek egy balról a' viz' árkáig kinyomuló kőszikla. Minekelőtte tovább bocsátkoznék, figyelmetessé teszem a' vándort, hogy a' ki szépet és nagyot akar látni, az bejöttével a' Kis-templomot lámpákkal világíttassa meg; költségeit ezen 150 öles hosszú útjában többszöri visszanézése eléggé meg fogja jutalmazni. Sok helyeken a' felemelt fáklyák világa csak alig elégséges a' boltozat' öble' szemmel való felérésére, és ezen egész hosszában csak egy a' virágos kert elein lévő kőomlás, a' mellyen az ut keresztül viszen, tapasztaltatik, különben a' viz' csavárgó

folyásán kívül egész feneke ezen üregnek egy síkság. A' merő oldalak és boltozatok rendetlen hasadásokba hol mélyebben, hol kiülőleg repezve, mellyeken a' viz szivárog vagy csurog, nagyobbadon a' füsttől barna-sárgás csepegő-kő-szivárgásokkal és az azokról csüggő csapokkal vagynak felékesítve.

Az említett benyomuló kőszikla' odva alatt vigyázva, nehogy csipkézetében fejét sértse az ember, a' viznek folyása mellett előre menvén, mindjárt következik a' *Thrónu s* (Nr14), egy különös gömbölyű odu a' mészkőben, a' mellynek eleje a' viz felibe mintegy mennyezet lecsügg; — csak egynehány léppel tovább keskeny meredek partján lépdelve magasan nyílik az üreg, és szélesen kiterjed. Boltozatja minden részről e' tágas üregnek egy a' középén lévő kuposzlopra (pyramisra) lebecsátkozni látszik, a' melly a' boltozatról leszivárgó fejer csepegő kőtől alkatott, alul kerülete 3 öl, felül vastagsága $\frac{1}{2}$ láb, és $2\frac{1}{2}$ öl magasságában, a' csüggő boltozatnak istápjául szolgál. Bal kézre eléggé tágas lapos hely fogadja a' vándort, jobbra az oszlop zsámolya alatt folyik el a' mély viz, mellynek tükre egész a' tulsó oldalig fénylik, csak itt ott a' kidomborodott zátonytól (leülepedett kavicsdomboktól) félbeszakasztatva. Ezen a' kuposzlopon illy évjírás olvastatik: *Ioseph Vs archIDVX aVstrlae, reguI hVngariae paLatInVs pater patrlae Latebras sVbterranei antrI baraDLa VIDIt. Pala-tin 's' Oszlopána k* (Nro 15) hiják. Ez emlékoszlop olly czélirányozva választatott, hogy olvasás után tisztelettel eltelve, lépik az utas hátra, mintha az oszloptól eközépén szörlittatnék: Valamint e' bol-

tozatnak terhe itt bennem egy erős támaszt lelt; úgy ne félj Magyar, van atyád, kinek nevét viselem, megőriz roskadásodtól. *)

A' Palatinus' oszlopa megett nagyobbodik a' barlang, és sok szép csepegő-kövekkel ékeskedik. A' szárnyas angyalt, veres barátot mutatja mentében a' vezető kőcsepegésekből alkotva. Azután következik a' *Ferdinand Oszlopa*. (Nr. 16.) Kár, hogy az ennek homlokán kivésott évirás újabb csepegésektől olvashatatlanná lett. **)

Ezen oszlop megett magasan egy panczélos vitéz kőcsepegésből áll-elő, és alább egy kőkoporsó formát látni. Beljebb egy dombon általkanyarodván az ut, a' méhes kasokat lehet szemlélni, és onnan lejutni szép tágas nagy térre, melyet a' *Nagy-Szállának* neveznek (Nro 17.) Szép lapos 20 öl hosszú, 10 öl szélességű feneke, a' tánczra valóban alkalmas, és balra egy chorusforma emelkedés látható.

Mintegy kis torony, úgy ötlik szembe ezen Szállá végében a' viz' ágya felett kinyuló nagy csepegőkő, mellynek formája igen különös szép, és a' megette lévő domb a' rajta lévő kőcsepegésekkel

*) Az 1806ik Esztendőben volt szerencséje Gömörnek megyéjébe Ő Cs. Királyi Főherczegségéhez, a' mikoron méltóztatott a' Baradlát is megtekinteni. Akkor nagyobbított meg a' bemenetel, viasz gyertyákkal megvilágosított az egész barlang, és ezen kuposzlop előtt egy triumphális kapu is volt.

** Emlékül szolgál ez az 1817dik esztendőben Ő K. H. magyarországi Komandirozó Ferdinand d' Este itten való lételének, a' mikor szintén a' nemes megye Rendjei az egész barlangot megvilágosították.

e' térség felett a' kalvária' hegyét ábrázolja. Alatta e' nagy kőcsepegésnek van a' negyedik palló, mellyen alul a' tágas és hosszú üregen kigyósan majd egyik, majd másik oldalához e' barlangnak kanyarodó vizen, még három pallón túl haladván, érkezik az utas a' *Moria' hegye* (Nro 18.) alá.

Öszveszakadozott és lerogyott kőhalom az, és a' ki tetejét érni törekszik, négy kéz láb való mászásnak iramodják. Legszebb egy vagy két fáklyákkal felkészült embert előre küldeni, a' kik világokkal mind a' hegy' tetejét, mind szörnyű magas, a' felette kiterjedő üreg még magasabb boltozatját megmutassák, a' melly esetben némelly mészkőszivárgások és kőcsepegések alulról ott fen láttatnak. Temérdek volt annakelőtte a' hegy' tetején lévő kőcsepegés; hasonlítja a' sok oszlopot Raisz egy sűrű erdővel; Townson pedig azoknak sűrűségét annyira adja-elő, hogy azok közt vezetőjétől csak egynehány ölekre maradván-el, már is egymást alig találhatták-fel: most pedig' a' nagyobb testű csepegéseken kívül, csak pusztá nagy omlott köveket látni. Ugyan itt, mondják, hogy régenten egy öszverogyott csontvázra akadtak volna, talán egy elbolygott 's fáklyavilágból kifogyott vándor volt az, ki itten elveszett.

Onnan a' hegytetőről a' csepegések közt egy kémény forma lyukon le lehet bocsátkozni a' *Zsidó Templomba* (Nro 19), a' hova könnyebb uton juthatni a' Moria hegy' oldalán részint kivésott, részint kihordatott avagy a' kősziklák' ellövöldözésével kiegyengetett, néhol lépcsőkre osztott ösvényen, a' mellyen most már párosan is bizvást lehet járni. Azon menve először is 6 ölet fel, annak-

utána kanyarodással lebozsátkozik az ember 's jut a' jobbra mélyen hagyott viz' partjára; melly mellett csak egy kis ideig lépdelve borzad a' vándor a' balra lévő Moria' hegye' magasra tornyozott kőszirtjeitől; újra elhagyván a' vizet, jobbra egy garádicson a' hegy' oldalába fel kell menni, 's tovább ismét mélyebben lemenvén az ösvényen, látni jobbra, a' viz' árkában fekvő kősziklákra kilépven, egy szép vizomlást, a' melly az elhagyott Moria hegy' omlásai közt itten lezuhog. Különöseket a' kövek, a' mellyekre esnek hullámai, — mészlövek azok, a' mellyek rendetlen töredékűek, még is a' reájok omló viz által külső hasábokon olly habos hosszasan rétegesek levének, mintha foszló kövek volnának. Tovább megint, jobbra hagyván a' folyót és azzal a' barlang' főágát is, garádicson balra fel a' *Parnassusra* (Nro 20.), egy szép csepegő kövekkel csinosított tetőre, viszen-fel, 's ottan két felé ágazik az út. Balra a' *Zsidó Templomba* lehet menni, a' hol számtalan ösvétört csepegő oszlopoknak hullámain, alacsony de sok kőoszlopok között, a' mellyek a' boltozatot tartani látszatnak, meggörnyedt háttal, el lehet menni az említett kémény forma lyuk alá, és a' kinek kedve van, azon a' Moria hegyére is vigyázva kéményséprőként feltörekedhetik. A' Zsidó Templomban egy zsidó pap csepegő kőből van majmolva, onnan vette nevezetét. — Visszamenet van a' *Török Ferdő* egy oszlopokkal körülvett csepegésekkel csipkézett kőbassin, a' honnan szépen belátni a' viasz utszának nevezett barlang' ágába, mellybe vezet egy bátorságos ösvény.

Szép ezen ág, ha mindjárt öble nem olyan nagy is. A' sárga kőszivárgásokkal nem csak oldalai és teteje vagynak megfuttatva, részei nem csak bálvány szép oszlopokkal kiékesítette, hanem nagyrészt a' föld színe is, a' mellyen tapod az ember, sárga viaszszinü kőszivárgással bevonva, úgy rémlelik, mintha az athenei folyósokon esnék a' sétálás. Nevezetes ott a' chorus, melly után következik bal kézre kevéssé emeledettebb helyen egy rend oszlop, a' melly megett még eléggé tágas hely látszik. Végzi azon oszlop sorát a' *Gyémántkő*, 's e' pompás palota' bámulására kinszerit. Valóban a' nagyoknak kertjeiben is fényt és diszt terjesztenének illy nagy a' föld' színéről egész a' barlang' tetejéig felnyuló csinos oszlopok, ha azokat magok épségeiben innen kivenni, 's azokba helyeztetni lehetne. Még inkább elragadtatik az ember, a' midőn a' *Gyémántkő* megett a' fenektől egész a' boltozatig fenálló, mintegy 5 hüvelyknyi vastag fehér kőoszlop kővel érintve a' harang lágy hangján megkondul, 's az álmélkodót megrezze. Ugyan ottan a' holdvilág is a' boltozaton kőszivárgásból feltetszik.

Az itten *Gyémántkőnek* (Nro21.) nevezett oszlop nem egyéb, mint egy meszes viz - csepegésből alkotott kristályos sárga kőcsepegés, a' melly a' fáklyák mozditásával ragyog és fénylik. Tul ezen, mintha a' csepegő csapokkal csipkézett boltozat két oszlopra lebocsátva azokon nyugodnék, 's azokig szép sikon elébb lépdelvén, az egyiken olvasni lehet: SpeLVnCa BaraDLa sVo qVoqVe Lltat senlorI Iosepho ALMassI, a' melly 1825diki évirás ÓMél-tóságának, Gömör Főispányának, székébe való be-

iktatása után e' barlang megszemlélésekor emlékül kivésetett. *)

Ezen emlékoszlop megett két ember egymás mellett elmehet, előtte tágasabb a' járás, 's csak hamar beljebb jutni a' sárga viasz utszára, a' hol a' szalonás bolt nevezetes; mivel a' lefüggő csapok olly laposak, 's olly formán függenek, mint a' *Szalona oldalak* (Nr22) némelly magyar gazdánál

*) Ugyan akkor volt ezen oszlop előtt egy győzelmeki kapu 8 oszlopon által látszó alkotmányban, a' melly kapuja felett az attikán e' következő versek:

„Hazánk és Királyunk Hősét cserfa Ággal
A' hiv párt a' közzé himezett virággal
Jutalmazza Honni Geniusunk 's e' két
Képezet jegyezi Almássynk nagy nevét.
Mind kettő diszt hintvén Honnyára 's Házára,
Méltók a' Szerények' Triumph Kapujára.“

Jobb kézre a' szélső pár oszlop pártázatja felett volt egy a' fellegekből kinyuló kar, a' melly cserfa ágakkal kötött koszorut nyujt egy érdemes ember' fejére, a' két pártázat közt az aláírás:

„Illy érdem koszorut 's tiszteletet nyer az,
Ki a' Haza 's Király Ügyéhez hiv, 's igaz.“

Balra egy asszony' képe vala festve, a' ki megelégedett arcczal egy rózsakoszorut köt; aláírás:

„A' Hazafi 's férjnek ad az is jutalmat,
Ha Hölgyének nyujthat örülni alkalmat.“

A' kapun által látszott az említett oszlopon azon évirás, és alatta az Almássy czimer, azon körülírással: „Virágzon örökké.“

renden felaggatva vagynak. Ezután egy tágasb üreg, mellynek közepén volt az Andrássy oszlopa; jobbra egy kőhasadékban hallani a' főágába folyó víz' zugását, a' melly mélyebben folyik el. Bal kézre egy dombon lévő feje csepegés a' *Pesti orgona* mellett a' *Retekkertnek* keskenyebb erkélyeibe lehet jutni, mellynek jobb oldalán a' diadémfésűt mutatja a' vezető; beljebb egy oszlopot látni, a' melly ketté szakasztva, a' fenekén álló fele része egy lábnyira vagyon a' felső, a' boltozathoz nőtt részétől elmozdítva, bizonyos jele annak, hogy vagy a' barlang feneké, vagy a' teteje elcsuszamodva legyen. Egynehány nem mély gödrök közt elér az ember egy illy lápa felibe lebocsátkozott kő mellett ezen ág' végére. A' lecsügő kő megé jobbra való kanyarodással érvén, ha kívánja valaki látni a' hátra maradt uti társakat, úgy az a' lábába lebocsátkozzék, 's ezen a' közép barlangba befüggő nagy kőnek lapján olvasni lehet e' sort:

Ferdinandus Coronae Princeps,
 mellyet (Nro 23.) Ő Császári 's Királyi Főherczegsége magyarországi incognito utazásában ezen barlangba való lételevel tulajdon kezével oda írni méltóztatott.

Végig ezen az ágon folyt valaha a' víz, tán a' míg a' Mória' hegye le nem szakadt; de az alább leirahdó ágon nyervén mélyebb folyást, az olta e' szárazon hagyatott, csupán a' beszivárgó meszes víz simitotta 's ékesítette e' szép viasz kamrát, a' mellyben holdtájtéket is (kőlisztet) kis mértékben találni.

Visszatérvén egész a' Parnassus előtt lévő víz' folyásáig, a' víz' mentében tartó főágát a' ki látni

óhajtja, azt állandó jó időben tegye, mert beljebb keskeny lévén az üreg, úgy hogy egész szélességét a' nagyobb viz elteríti, 's egy helyen örvényt is hánynak, és így, a' ki az esőviz' árjától oda zártnak, annak a' viz' lefolytáig türelmes szivvel kellene ott ben várakoznia, 's Aeneissel elég ideje lehetne dallani:

— — „Könnyű bezzeg poklokra leszálni.“
Ajtaja Plutónak mind nappal, mind éjjel nyitva van: ám de nehéz megtérni, 's kijőni a' világra öbléből — — vizet gázolva azonban a' jártas kijöhet.— Két öles, néhol több ennek szélessége, bal oldalán 1 lábnyi gyalog ut a' viz' partján, és nem messzire észre vesz az ember egy padolatot 11 láb magasságban, a' melly kőszivárgásból a' barlang' egyik oldalától a' másikig 4 öl hosszasan felül mint egy deszkázat terül-el, oszlopokkal a' boltozathoz növesztve, 's a' hágcsón felmenő egy két embert képes megtartani, 's végig lehet rajta járni. *Galambház* nevét viseli (Nro 24). Beljebb a' bal oldalon éri az ember a' Havast, egy fejtő dombot, a' melly úgy tetszik, mintha ragyogó hóval volna befedve, azonban az egész kristályos mészszivárgásból, melly a' 22 számmal jegyzett hézagon ide hömpölyödik, állott öszve, 's annak domborodásain lapos medenczék hagyattak, alsó csipkézete annak igen csinos, a' melly az alatta folyó patak felett csügg-le. Üresség e' dombnak alja, a' meddig a' viz felért.

Nem messzire ezen túl két ágra oszlik a' viz; *egyike jobb kézre a' mélységbe vész-el* (Nr 25), 's annak folyását szorosa miatt követni nem lehet; balra a' másik ágon néhol görnyedve, néhol négy

kéz láb (ha különben térdig való vizet gázolni nincs szándékod) szabad a' tovább menetel, a' hol 40 öl nagyobbadon csak 2 öl széles folyóson tul, egy mind szélességébe, mind magasságába meszire kiterjedő üregbe jutni, a' mellyben bal kézről egy leszakadt hegyomlást szemlélni. Nagy bukkánók és borzasztó mély lyukak közt, egy helyen egy jó nagy kádnyi nagyságu kő bassin' szélén menve, éri az utas azon *Hóreb' hegyének* (Nro 26) nevezett kőomlásokat, 's a' leszakadozott kődarabok tetején, vigyázva balkézre tartózkodva léptet-elő, a' mig egyszerre igen meredek oldalon történik a' lebocsátkozás, 's alul egy ugrással a' viz egyik ágán keresztül egy szigetet formáló kősziklára jut a' remegő vándor. A' barlang' ürege felette magas, 30 ölre felhalad. Innen látni jobb kézre egy keskeny magas hézagot a' kősziklás oldalban, a' mellyen egy hatalmas folyó szakad-be, alkalmasint a' Bábalynuk' vize, avagy Agtelek helysége, és a' Baradla közt lévő töbröknek beszivárgó vizek' csatornája, a' mellybe, mint mélyebb ágba, egyik része a' főágon folyó viznek (a' 25 szám mellett) szakad. Borzasztó láрма és zaj a' Hóreb' hegye ugrójin lezuhanó minden részről öszvetóduló vizektől, mellyeknek zugását a' merő kőfalakról visszavetett visszhangok százszorozzák az ömlésében tajtékzó patakokat. Innen tekintve, eszébe jut az Aeneas poklokra tett utja Virgilius' ezen versei szerint :

„Innen nyilik az ut Acheron bu lepte tavára,

„Ez dohos, és szörnyü fertő tajtékszik ; heven forr,

„És minden fövenyit Kócytus ölébe kihánnya.“

A' további ut a' viz mentében tétetik. Zordon vad táj ez, jobbra a' magasságba felnyuló függős kő-

oldal, balra a' nagy hegyeket ábrázoló kőszikla darabok, némellyek a' barlang' jobb oldalának támasztva, borzasztóan egymásra balmozva vannak. Ezek alatt kell menni egészen egy fényes a' jobb oldalról a' viz felibe lecsüggő kőszivárgásig, a' melly fényes ragyogó fejr formájáról az *Ezer ránkza szoknya nevet* (Nro27:) kapta. A' 27dik szám mellett mindjárt az ezer ránkza szoknya általellenében egy kiálló kősziklán, melly a' viz' folyását 1 öl szorossá teszi, van egy más testes fejr kőcsepegés, ezek szolgálnak jelül, hogy a' viz' járását elhagyni, 's a' bal kézen lévő kősziklákra felkapaszkodni, és egy keskeny hosszú kőnek síkamlós hátán, mind két oldalról a' mélységektől rémitetve, kénytelen a' beljebb törekedő vándor mint egy lejtős pallón feljebb csuszamodni, a' mellynek végek mellett tüstént egy 15 láb magas töviben 9 hüvelyk vastag ragyogó fejr kőoszlop lételevel megbátorítja a' csüggedt vándort. A' mi szembe ölik, mind omlás az, az egész egy hegynek öszverogyását ábrázolja, csak ez az egy oszlop azokon mérszen felemelkedvén, trutszolni látszatik a' végső romlásnak. Balra ezen szép oszloptól a' hegy' oldalán fel nagy kanyarodással, némelly hézagokon belátván az elhagyott Hóreb' hegye felé, csak bajosan lehet felmenni a' Fogaras' hegyére, a' melly ezen nagy üregben vagyon; jobbra pedig azon oszloptól lebocsátkozván, a' meredek oldalon újra a' viz' folyásához kell 's annak mentében menni.

Egész fel a' Fogaras' tetejéig hol apró, hol haz nagyságu kőszirtek' szakadásain esik az általmenetel, a' mellyek sárral vagynak megfuttatva; a' tetőn újabb szakadások vagynak, merő vadság,

mind későbbi eredetű mészkő: töredék az; hanem egyszerre a' hegy' tulsó oldalán és bérczén meglepi a' fény a' vándort, 's a' deli magas számtalan oszlopoknak sokasága borzadását szétoszlatja. A' szem látni vágy, és a' test neki iramodik a' szép csepegőkövek sorai közé. Bosszusággal nézhetni a' temérdek vékony öszvetörött csepegő - kő - oszlopoknak halmát, mellyeket az Agtelkiek Raisz benlétele olta letördeltek. Még az 1821dik esztendei benlételemmel számtalanok voltak a' vékony fejr és magasra felnőtt oszlopok; most a' vékonyabbaknak csak tövei avagy helyei vagynak. — És ha már vigyázva vették volna ki a' kitörötteket, hogy azok a' nagyok' kertjei' ékesítésire szolgáltak volna; — de ime vagy kitörésekkor mindjárt több darabokra törvén, vagy a' vigyázatlan kivitelkor szét-darabolván, azokat most lábaikkal tapodják. Csak a' magasb és vaczkosb fejr kő - oszlopok, — a' vékonyabbak közül csak a' piszkosok állanak talpon, mellyek közt egyike a' benyuló bércz' hát-tulsó csucsán csudálkozásra méltó, hogy annak alsó fele 1 lábbal félrébb van, mint a' felső fele része, és úgy van eggyé növe; és így minekelőtte a' felső *csüggő csap az alsó oszloppal öszvefort* volna (Nro28), kellett vagy a' barlangban lévő hegynek, avagy a' boltozatnak annyi-val elcsuszamodni; vastagsága 1 láb, magasága 8 ölet tesz. *E' táj Kenderesnek is* hivatik,

A' hegy megett egy tiszta lejtős lap, fekete fenekü térség (meg lehet a' denevérek mocskától olly fekete), be felé lejtősen nyulik-el, a' mellyet végezni látszatik a' hirtelen lebecsátkozó kárpit, melly a' fenektől egyközű 1 öles magasságban, egy a'

hátsó részén végig, mint egy gerenda terjedő kő-lapon végződik; azonban a' meredek boltozatról leszivárgó mészvíz által ennek tartására renden rendelt kőoszlopok megett még beljebb terjed-el a' lyuk, a' míg a' föld' színe és a' boltozat' lapja hegyes szeglet alatt öszvejön, az üreg egészen elszorul. A' kárpit alatt renden álló fehér oszlopok úgy néznek ki, mint a' méhesben a' köpük. Lapossága azon kő-boltozatnak réteges követ gyaníttat benne, de az is a' fent említett későbbi eredetű szürke mészkő neme.

Visszamenet az említett hegy' csúcsát meglehet kerülni; de még bajosabb arra a' lemenetel. Leérkezvén pedig a' folyó patakhoz, a' víz mély kőhasadásokba több ágakra oszlik, 's annak bal partján két nagy lerogyott kőtáblának, hol meredek élén, hol az azok mellé szórt nagy kősziklákon által mászni kénytelen a' vándor, 's a' második tábla meredekségén igen vigyázva a' víz' partjára lebozsátkozni, a' melly megett egy hasadékon leszivárgó fényes kőboríték fedi-el a' lapos síkot, befagyott patakjégének gondolnád messzűnne. Ugyan itten ennek nyugoti részén törtek Raisz és Bartholomaeides valamelly öszveolvadt, és ösvzeégett láva (követ, a' mellynek állató részeit is meghatározták, úgy mint: béka) só, fővény, ocher, és vasból öszveolvadtnak lenni állították; de a' mellyet fekete korommal mondottak befuttatva: ezt keresvén, egyebet a' víz által a' külső kavicsos dombokról behordott köveknél, a' mészkövön kívül, a' mellyek itt e' téren lerakatra vagynak, nem találtam. A' kavics az igaz, hogy fekete kormos színnel van külsőkép bevonva; de azt, ha a' benjárók fáklya

füstjétől (a' mi nem hihető) avagy más valami szí-
nére beható okból kapta e, nem tudom. Törésében
a' békasó feje: a' zöld kő zöld s' a' t., és ezen ka-
vacs mindjárt a' Zsidó oltár előtt már fekete színt vesz
magára; beljebb szinte a' terjedtebb helyeken olly
fekete színű a' viz' árkában. Itten nagyobb halmokban
lerakatra lévén, a' mészkőnek közébe ülepedett
részecskéji által öszveforradt (coagulirt); de nem
öszveolvasztott állapotban találják.

Tul ezen, az üreg' jobb oldala alá bekanyaro-
dik a' patak, és az utas újra a' bal kézre lévő kő-
sziklás meredek oldalba menni kénytelenítettik. Jobb-
ra látni a' legnagyobb szárazságokban is a' viz'
agyában álló viz' tükrét tündöklenni, a' melly a' vándor-
nak gyönyörű kinézést szerez, a' mig egy bal-
ról benyuló nagy kőszikla megé elrejtí magát; a'
melly fordulaton egy ölnél jóval mélyebb. A' szo-
rost okozó kőszikla' tetején több kőcsepegések vagy-
nak, mellyeket az oda való mint tornyokat és bász-
tyákat néztek, 's onnan *Murányi várnak* ne-
vezték azt (Nro 30.). Felette a' hegynyakon kell
keresztül menni.

Azt elhagyván, egy meredek völgyön vigyáz-
va kell leereszkedni az említett nagy kőszikla vagy
Murányi vár megé egy kis lapósra, és tovább a'
pataknak hol egyik, hol másik partján, melly az
említett öszveforradt kavicsból áll, jutni az eddig
ismert üregnek végső öblébe, a' melly balra me-
redék partot, jobbra egy kis lapos helyt mutat.
Közepén a' viz' leszakadozott nagy kősziklák közé
folyik-le és eltűnik. — Az egész egy magas és tágas
űreget teszen. Ezen kövek közül a' másodiknak,
a' mellyre beljebb menet a' kapaszkodó reáakad,

első hegye esik, a' barlang' szájától számítván, 850 öles távolságba, egyenességeket, a' mennyire ellehet látni, vévén; de nem számítom ide az oldalágakat.

Eddig volt az ismeretes ág, melyet az erről szóló írók említettek; következik ezentúl az 1825dik esztendőben tett felfedezés, melyre az 1822ki, 23ki, 24ki és 25kben egész Julius hónapig tartó szárazság adott okot és módot. Hogy pedig a' beljebb lévő részeknek neveket adtam, és azokat gyakran a' mythologiából kölcsönöztem, azt én nem nagyítás, avagy csüda gerjesztés kedvéért cselekvém, egyedül a' szükség vitt engem a' barlang' ürege' megkülönböztetésére, hogy a' helyeket jegyezvén, mind magam hollétemet tudhassam, mind az utánam jövő földalatti utasoknak hova való jutásokat a' vezető megmondhassa. És hogy a' leírandó ezen földalatti üregbe hollétét maga a' vándor lépésekkel is eltalálhassa, csatlak ezen további leírásomhoz jegyzéseket zárjelbe, a' melyeknek száma elejétől, ezen a' Vaskaputól értett új barlangban minden nevezendő helynek messzeségét fogja előadni bécsi ölekben.

A' barlang' bejárásától a' 850dik ölben van tehát a' leszakadozott nagy, a' tovább való menetelt hátráltató kőhalom, a' melly az egész üreget elfoglalja, és úgy látszik, a' megrepedezett boltozatnak is e' kőrakás neminemű támaszt nyújt. Ennek veszedelmes nyílásain nagy ügyyel és különös vigyázattal egy kőszálról a' másik kősziklára kell általmenni néhol mászva, csuszva, másutt a' hézagokon ugorván keresztül. Itt kezdődik

Az 1825ben felfedezett új ág.

Vaskapunak (Nro 31.) ezen hely neveztetett azért, mivel nehéz az általjárás. — Illy bajos járás tart 11° , $3'$ hosszában, a' hol a' kavicsos fenekre bátrabban tapod a' vándor; de visszapillantván az elhagyott szűk üregre, 's az a' felett süllyedés-sel fenyegető lecsüggő kődarabokra, borzadás, lepi meg elméjét, és sietve keres bátorságosabb menedékhelyet. Alig 7 öllel beljebb egy ölnél kevesssel tágasabb nyílásra szűkül-meg az üreg, és ott egy a' fenektől a' boltozatig felnyuló kőszálon látja kiki egy kis okoskodással, melly nagy erővel kellett valaha általtörni magát a' viznek itten, — melly gyakorta áradásai és ostromló tolokódásai nyalhatták - ki mostani utját a' folyónak illy kemény mészkösziklák között. A' felnyuló éles kőszál az üreg feneke-, oldala- és tetejével egy test lévén, nyilván kitetszik, hogy a' mind két oldalán lévő nyílások a' viz' mosásának mivei. Ha a' folyó nagyobb, akkor ezen tul csónakot kell használni a' beljebbi menetelre, különben pedig még 13 öl távolságra a' viznek jobb partján juthatni egy tágasb üregbe, mellynek közepén egy vastag mészkőoszlop, tetejétől a' barlang fenekéig egy testben lévén, a' barlangot két ágra osztatja. A' jobbra első ág csak keskeny, 's a' viz' folyására szolgál; a' balra lévő tágasb, elején alacsony, azután magasabb, *egy szép iszapos lapot* mutat, a' mellynek az oszlop megett viszon megjelenő folyó' szélesebb vizállása teszi széleleit. Eddig volt az én 1821ki földalatti utazásom, mert a' jobb kézre beljebb nyuló üregnek egész térsége meglábolhatatlan vízze

el lévén borítva, gátolta további menetemet, s meg kellett elégednem azon jegyzéssel, melyet az oldalfalra írtam: 1821ben eddig és nem tovább Vass Imre. (Nro 32, 31° 3') Onnan való akkori

Visszajöttömmel, hogy valaha a' fenn említett Vaskapun veszedelmeztessem életemet, nem gondoltam: azonban az 1822ki, 1823ki, 1824ki szüntelen tartó szárazság azon reménységet gerjesztvén fel bennem, hogy a' tó talán meglábolhatóvá lett, 's a' barlang beljebbi rejtekeibe juthatnék, 's azoknak felfedezésével a' barlangot nevezetesebbé, 's a' hazámnak ebbeli ritkaságát a' külföld előtt nagyobb figyelemre méltóvá tehetném: illy édes reménytől lelkesítetve a' beljebbi vizsgálódáshoz készültem; 's végre az 1825dik esztendő Sz. Iván hava 1ső napján általvergődtem a' Vaskapunak kelepczés vermein egész a' tőig, — mely öröm lepte meg keblemet! — ott a' vizet elapadva, 's annak sárát áltgázolhatónak lenni találtam. Folytatfám azonnal utamat a' beljebbi két egész 3 ölnyi széleségű üregen, mindehütt a' viz ágya fenekén, a' kárpitoknak hol 10, hol 15 láb magaságba való emelkedése alatt, az oldalfalakat osak itt ott, lassu mészszivárgással megfuttatva találván, és az elébbi ponttól a' barlang' ágának majd jobbra, majd balra való csavarodása után, a' holott néhol a' viz' partjait járhatóknak lenni találtam volna, elértem végre 23½ öl után egy mély gödörnek széléhez, melynek fenekén akkor is 5 lábnyi mélységű sár volt; és az, sok nagyobb köveknek behányása után, áltgázolhatóvá tétetett. A' mennyire a' legnagyobb viz' árját a' sima oldalfalakon megismerni lehetett, a' sárnak felső színe felett még 13 lábnyival ma-

gasabban esett. A' meredek oldalfalak hirtelen (merően) csuszamodnak le ezen mély öbölbe, a' mellyet talán az annak bal oldalán lévő két embernyi vastagságu lyuk' viziódulása öblösítette, ennyire. — Ugy vélekedem ugyan is, hogy az említett két lyuk a' Baradlatetón lévő töbrökben 's talán a' Mogyorósvölgyön is öszvegyült esővizet, a' kősziklák repedezésein ide utasittatva, okádja a' mélységből fel, a' melly nagy erővel történvén, a' barlang' főágán folyó vizet *örvénybe erőlteti* (Nro 33), és sebességétől azt megfosztván, ezen öblön túl $11^{\circ}, 3'$ ($66^{\circ}, 3'$), eddig magával hozott kavicsnak lerakására kinszeríti. *Ezen örvény előtt* 2 öl a' barlang' szélessége, beljebb az örvénnyel 6 ölre szélesedik, a' millyen az ottan álló viznek is a' szélessége. A' viz' közönséges folyásakor is, 13 lábnyi mélységű viz lepi-el ezen öblöt; — csak képzelni is borzasztó, millyen állapotba tehetette volna a' bentlévőt, minekelőtte ladik volt, ha a' viz hirtelen megáradt volna, és e' mély gödröt vízzel töltötte volna meg; bizonyosan kétségbeesés, jaj és kínos halál volt volna sorsa annak, mert a' majd nem függőlegesen, minden kapaszkodó nélkül lévő oldalfalak, a' mély vitzól nyalatra, teljességgel semmi láb tartódzóval nem biztatnak. Előterjesztettem ezen vészedelemes helyheztetést Tekintetes Gömör vármegye Rendeinek, a' kik is egy ladiknak ott ben való építtetését kegyesen elhatározták, a' mint annak használásával a' végső üregek felmérésekor éltem is.

Mindjárt a' fővenyzátony megett 4 ölre viszont megszűkül az üreg, és csak egynehány fejr cseppelő-kövek függenek a' boltozatról, és fé-

lig az iszapos vízbe megmocsárosodott csepegő oszlopok látszanak a' magasabb széleken állani. Szinte olly meglehetősen léptet a' vándor még 70 ölet az örvényen túl, a' míg azon felséges szép helyek kezdődnek, melyekben a' földalatti csudaalkotásnak remek mivei felfedeztettek. Nagyobb és kisebb fényes fehérségű, pompás szépségekkel egymással vetekedő csepegő kőoszlopok állanak ott nagy számmal, melyek a' felülről lecsüggő szép kőcsepegésekkel minden veszedelmet és félelmes szorongattatást elfelejtetnek, az embert bámulásra ragadják 's e' földalatti utazásnak beljebbi folytatására bátorítják és meghiják. Még a' kősziklafalak is sok helyeken mintha szőnyegekkel lennének beborítva, a' rajtok leszivárgó meszes víz' kristályos leülepedései drága kövek gyanánt látszanak abba beszőve.

A' sok-különböző üregek és az azokban látható csepegő-kövek csoportjai között, melyek ezen főágban különös figyelmet gerjesztenek és a' szemnek leginkább tetszenek, kiváltképen e' következők méltók a' megjegyzésre: a' Vaskaputól számítva 130°, 4' esik a' *Szent Háromság oszlopa* (Nro 34), a' melly egy kis emelkedésen, mintegy ol-tár veres és csillámló színű, három főoszlopból áll; 's ezen nevezetet nyerte, mivel reménytelenül a' zordon, vad és szűk üregekből illy szép alkotmányok elejébe toppanván, e' tágasabb barlangba mintha oda ígértettem volna, 's egyszerre hajlékbaáltaltétetve véltem magamat lenni. Ezt jobbra elhagyván, beljebb egy keskeny folyosó vezet, melynek jobb oldalán csinos szivárgások, bal kézre pedig szép fehér magas, de vékony oszlopok immár

mulattatják a' szemet, és reményt élesztenek több szebb tárgyaknak látására. — Nem messze már is a' fekete sötétségből, mint a' fényes hold az éjjeli boruból több alabastrom fejérségű, deli, karcsu oszlopok, minden lépéssel a' közbe lévő kőszikladomb felett magasabbra emelkedvén, jelennek-meg a' vándor előtt, és oda jutván szembe tűnik az *Olympus* (Nr 35, 167°, 2'). Mind két részre megnyílik itt e' remek lyuknak öble. Középen van a' patak' árka, de a' melly vízállásokkal telve lévén, kénytelen az utas a' jobb kézre helyezett szép fényes oszlopok közé felkapaszkodni, 's azok közt egy a' dombon túl lévő kies térre áltmenni. — Onnan látszik a' bal kézre elhagyott három ölnyi magasságba kinyomuló egy kősziklán azon veres oszlop, a' melly az üreg' tetejétől 10 ölnyi magasságból lefüggő csepegő esappal egybenőve, egy gyámoloszlopot formál; úgy tetszik, mintna ez pompásan elrendelt állásait az Olympus' dombján lévő szép csepegő-köveknek, a' karpit' feltolásával, mutatná. A' kőcsepegéseknek sokasága és különböző formája nevelte a' képzelődést, 's e' meglepetés okozta, hogy e' domb Olympus névvel jegyeztetett. Mintegy 20 öles ennek szélessége, 's közel annyi a' boltozat magassága is. Azon túl kitolakodnak a' jobb oldalon lévő kősziklák egész a' patak' árkáig, de viszon bevonulnak, 's egy domb megett a' kőszikla hasadékából szakad be egy más szük, de magas ág, a' mellybe igen nehezen lehet 50 ölre beszorulni. Ha kívül eső esik, leghamarább zudul be ezen ágon a' víz, 's jelt ad a' vissza való menetelre, a' mellynek jó hasznát is vettem.

Tul a' vizen, az Olympusnak általellenében, egy szép domb' oldala nyulik a' barlang' mentében, számtalan válogatott csinos, 's azok közt néhány csak 2 — 3 hüvelvk vastagságu, majd 2 öles magasságu fehér oszlopokkal. Az egész oldal meszes kristályszivárgással van bevonva, a' mellyen mint-ha rojtos csipkézetek függnének, úgy ötlenek szembe a' meszes viz' szökésein formált csepegések.

Ez alatt a' domb alatt sok öszvedüledezett oszlopok szinte a' viz' folyását gátolják, 's a' köztök való áltjárást nem kevéssé nehezítik; mellyen tul vergődván, azonnal látni balra egy szép fehér szobrot, a' melly Törököt ábrázol, több oszlopokkal, 's obeliskusokhoz hasonló csepegő-kövekkel körűt véve; a' *Török-szobor* fejét turbánnal mintegy bekötve, 's annak tetejében még egy forgót is oda csepegtetve fényes kristályos mészszivárgással szemlélhetni. Elöl a' laposon koporsót ábrázol csillámló szép kőszőnyeggel behártyázott egy nagy kő, mellynek magasabb végén a' zászló, tetején a' kard, páncél és vitézi sisak, majd nem mesteri kezzel látszanak kifaragva lenni, és mind az mészkő-csepegésből áll. Kár valoban, hogy ezen szép darabok, mellyek e' koporsót vitézi jelekkel ékesítették, az olta a' török turbán fényes forgójával együtt innen elvitettek. Ezen hely a' koporsóról és a' szobroknak különös egybeszerkeztetéséről egy *Sirbolt*hoz hasonlít (Nro 36. 203°, 0. *Mausoleum*), 's ugyan csak azon nevet nyerte. Megjegyzésre méltó az is, hogy itt a' boltozatról lecsüggő csepegő-csapok között számtalan sok, csak egy lúdtollnyi vastagságu két lábat gyakran hosszasságokban felülmuló csövek függenek, és sehol ezeknek növése olly szapora, mint

itt, a' hol 7. hónapnak elmulásával számtalan sok ujakat vettem észre. Belől ezek üresek, mint a' toll, és mivel ezen vékonyság, ha hosszabbra nevededik, mintsem hogy a' terhet elbirhassa, megszakad: számtalan sokakat lehet az alatta lévő sáros lapon részint öszszvetörve, részint felállongva találni, mellyeknek tekintete a' felülről lefüggőkkel olyan, mintha záporosót látna az ember.

Balra egy nyílás messzire nyulik-be a' magasságba, a' mellyből a' mész szivárgás a' befelé bocskozó bomozaton folydogál le, itt ott lecseppen, és a' leírt alkotásokat szüli. — Elhagyván a' koporsót, egy mély viz' tartaléka felett a' patak' jobb partjára kell általmenni. Nagy esőzésben, a' mig itten hid nem építtetik, ladik nélkül nem tanácsos az általjárás. Tul a' vizen egy várat látni, a' meliy alatt az említett mély viznél egy fehér csepegő-csap függött a' mélyen lehajló boltozatról, és az, hogy ha kővel avagy fával megüttetett, a' haragnak lágy szomoru kongásával megrendíté ezen üreget, 's onnan ezen táj Harangozó nevet kapott; de később a' kongó-csap letöretvén, minthogy a' várat formáló domb' tulsó oldalán nehéz lenne az általjárás, és mivel egykor a' dombra való felkapaszkodással egy csomó kőszivárgásnak épen a' hátam megett történt leszakadása, mint egy lebocsátott Vaskapu földalatti vándorlásomnak majd majd véget vetett volna: onnan ezen nehéz általjárást (Passust) *Vas várának* neveztem. (Nr 37. 221°). Ezen vár nagy kőcsepegésekkel van megrakva, úgy hogy nagy épületek alatt képzel az utas előre lépdelni. A' teteje ezen üregnek a' sirbolttól kezdve egész ezen domb felibe magasan kihalad, csak itt ott éri

el a' szem a' hézagnak megszűntét, és rendes egyenes hasadéknak látszik lenni, a' mellyet egy más repedék épen Vasvár felett, hegyes szegletben keresztül vág, és beljebb balra a' viz' folyásán tul csapván, e' barlangnak falázatjában közel két öles szélességű oldalüreget formál, a' mellyet a' magasságról meredeken leszivárgó fekete sár nem igen messzire enged kikémléni. Előtte ezen nyílásnak, a' pataknak partján egy szép rend kőcsepegés vagyon, melly ragyog, és hogy ezen hely annál kellemesebb színt nyerjen, arra nézve a' természet azon említett oldalnyílás szegletein a' magasságból egész az aljig szép fehér mészszivárgással szolgált.

A' szerfelett való nagy magasság folyvást tart a' főág' mentében, és annak falain felülről egész le sok számtalan különös formájú mészkőszivárgások, csepegő - kövek és oszlopok szemléltetnek. E' bájosló sétálón egyszerre meglepetik a' földalatti szarándok egy, a közép barlangba a' nagy magasságból lebocsátkozó kőszikla' látásával, a' mellyen igen sok sárga, fehér és vereses csepegő - kövek csüggenek; elrémül 's csudálkozásra fakad, millyen erő és melly szorítás légyen jelen; azon nagy kő testnek függésbe való tartására. Az érdeklött csapokról a' laposra lecsepegő meszes viz alkotott a' leggyönyörűbb kőcsepegésekkel ragyogó olyan halmot, mellyen számos fehér faragott képeket ábrázoló oszlopok állanak olly kellemes helyzetben, hogy szinte vonzódást érez a' vándor annak közelebbi megtekintésére. De vagynak még több fényes mészkőcsepegések ezen 20 öles tágasságú üregben, és mivel mind azok már távolról is az egésznek

kedves tekintetét nevelik, azért ezen hely *Tündérek várának* (Nr. 38, 344°) neveztetett.

Onnan balkézre fordul a' nyílás 4 — 5 öl szélességben, és egyenesen megy 23. ölig; mintegy 20 — 25 öl a' magassága. Itt ezen uton is megemléni mind két oldalán, valamint az oldalakból kinyúló kősziklákon temérdek sok mindenféle formájú kőcsepegéseket különféle színekben díszíteni, 's a végén ezen egyenes folyosónak azon szegletben, melyet a' barlangnak szegmértékén túl való törése formál, van egy repedék, 's az előtt sok apróbb oszlopokon nyugszik kőszivárgásból alkotott olly különös fedőlék, mellyen viszont oszlopok emelkednek, 's azokat újra olly fedőlék fedi, és így változtatva több sorokban emelkedik, hogy reá nézve egy *Almáriomot gondol* az ember látni. (267°).

Beljebb szinte ollyan egész 30 öl hosszúságban az üreg, a' hol balkézre jobban kitágasodván, egy tündöklő fejer csepegőkő szivárgásból emelkedett dombon *Jupiter Thronusa* (Nro 39. 297°) fénylik. Azt hinné az ember, reá nézve, hogy ezen pompás alkotmány fejer drága fénylő kövekkel kivarott bársonnyal legyen bevonva. A' másik oldalon igen sok csepegő csapok függnék az általcsüggő kőszirtekről, azoknak színe nagyobbadon világos-sárga, formájokra nézve különös mindenféle tárgyakat ábrázolnak.

Tulazon megszűkül ismét a barlang' szélessége 4, 5 ölre, bal kézre félül behuzódik e' sikátor ugy, hogy a' magasságban a' kőcsepegő oszlopok gátolják a' belátást, jobb kézre pedig a' sok csepegő-kövek függnék az álhuzódó kőoldalon. Egy kis jobb kézre való hajlással, függősen nyulnak fel a' mézszivár-

gással egész a' fenségbe bevonatott oltárok, 's a szemet számtalan kőcsepegésekkel gyönyörködtetik. Ugy jut reménytelen a' vándor egy nagy meszes csepegésből a' viz' árkan áltesuszamlott kőoszlophoz, a' melly alul a' viz kimosván a' földet, széles alapja *Kőhidat* formál (Nro 40. 351°), és azon újabb kőcsepegések alkottatnak a' természettől.

E' kőhídtól mindig szebb szebb erkélyekbe jut a' beljebb fürkéző, mellyekben, különösen a' jobb kézre eső falazat annyira ki van ékesítve különböző fényes világos téglaszínű mészszivárgásokkal, hogy andalodásba merül az utas; itt egy szép csinos oltárt, amott egy függelőt, másutt egy ruhatartót, meg más helyt feldomborodott üléseket csudálni; 's a' sok oszlopok között nem tudja szemét egyikén megnyugtatni, míg végre e' csuda rejteteknek jobbra való elhajlásánál a' szegletben egy nagy több apróbbakkal körülvett csepegő kőoszlopra talál, melly előtt egy kis mélység van — jele egy még rejtetekben lévő oldalágnak.

Innen folytatván tovább az utat, tágasabbak az üregek, 's nagy kősziklaomlásokon, és sok öszverogyott csepegőkő oszlopokon kell általmenni, a' mellyek a' vizet két ágra oszlatván, szigetet formáltak. Vagynak ott szép kőcsepegések, a' honnan a' sziget Kréta nevet nyert. Kevessel tovább egy szép fejer csepegő - kő a' fenekről egész a' boltozatig nagy vastagságban nyúlik-fel, a' mint alkotása formája gyanítatja, több oszlopoknak együvé való növéséből állott-öszve. Mellette a' többek között egy nevezetes, a' mellynek talptányérja félig egy iszap dombon nyugszik, félen pedig a' fenektől egy öles magosságban szabadon elterül, es on-

nan a' *Szemiramis függő kertjeire* emlékeztetvén (Nro 41.437°) ugyan azon nevet nyerte. Teteje ezen csepegő-kőoszlopnak a' boltozathoz nőtt, szélesen kiterjedő tányérja mészszivárgásból az előtt formálódott, a' míg a' dombnak laposa a' víztől alá nem mosatott. Ugyan addig vastagodott az oszlop 2. lábnyira. Most a' víz a' könnyű iszapot elsepervén alula, minden támasz nélkül lebegni látszik a' levegőben.

Bal kézre nyílik egy oldalág, melly majd nem 3| öl széles; de az a' nagy sár miatt, a' melly a' nagy magasságból meredek ugrókon leszivárog, járhatatlan. A' főág is megkeskenyedik a' Szemiramis kertjén túl, a' teteje többnyire 3 öl magasságu. A' setét szürke falak, és a' barlangot borító puszta mészkövek komor képzeleteket gerjesztenek, a' mellyek közt a' 4 — 5 öles tágaságu üregbe előre ballagván, rá akad a' fáradt's kedvetlen szarándok a' bal kézre levő *Szultán pamlágára* (Nro 42, 508.), a' melly egy szűk oldalágból kiszivárgó meszes viz' leülepedéséből ide a' természet által alkotott; 's annak domborodott párnázatai, mellyek előtt rántzos ágyelöző — mészs forma csepegések függnek, majd majd nyugalomra hívnak.

Azon túl megvadul, 's 3 ölre keskenyedik a' barlang; de 19. öl után újra mutatja magát a' természetnek remek földalatti alkotó ereje. Az üregnek tágasodásával vetekedve tolakodnak, úgy tettzik, a' sok kisebb 's nagyobb csepegő-kőoszlopok szeme elébe a' bemenőnek, hogy a' távolabb eső nagy oszlopnak pompás fényét kisebbithessék. Öt öles magasságu és 7 láb vastagságu oszlop az, színe sárgás fejtér, a' melly különféle csepegő-csapoktól, 's a'

boltozatról lecsüggő csepegő-kő függelőkől vagyon környékezve, melyek mind e' tájat kellemetessé teszik. Ezen oszlop nyerte a *Pagoda* (Nro 43., 535°.), nevet.

Követvén beljebb a' viz folyásával továbbnyúló főágát e' barlangnak, gyönyörködik a' szem a' jobb kézre álló oszlopoknak szép rendjén; balra pedig látja egy nagy leszakadt kő alá folyni a' patakot, melly a' tulsó oldalnak támaszkodik. Leírhatatlan a' jobb kézre lévő oldal tovább, különösen egy veres színnel fénylő domb, szép oszlopokkal felékesítve, a' melly mint a' *hálófülké* (559°), úgy nyilik 's kiterjed az üreg oldalában. Ékkép' lehet beljebb szemlélni más kellemes öszvecsoportozott csepegőkő oszlopokat, és feljül a' boltozatról lecsüggő csapokat, melyeket bámulni nem únja meg eléggé az ember; de meghatározni is nehéz, mellyike legszebb a' csapok közül.

Balra egy negyedrészt szegre azonban a' barlang' hirtelen hajlásával változik minden. Az üreg kiszélesedik egész 12. ölre; hanem jobbra egyebet nem látni, mint öszvetörött csepegő-kő oszlopok és csapok rakásra halmozott omladványait, melly tekintet megbádjasztja a' jó kedvet 's helyébe féltelmet és ijedséget terjeszt. E' régi omladék felett emelednek ugyan újabb *növésék* fiatal csepegő kövekből, úgy hogy a' táj valamennyire hasonlít egy a' szélvész által letiport erdőhöz, a' hol a' gyökereztől kitépott 's rakásra dőlött fák között fiatal csemeték sarjadznak. „Képeztje az itt kitsinyben, az öröké munkálódó és viszon szüntelen emésztő természetnek. Mindég támad valami új, a' régi szét omlik, és annak töredéke újabb tárgyaknak alko-

tására szolgál. Minden csepegő-kőnek hegyén, a' mint az a' fedőlékről lenyulik, van egy csep meszes viz, a' melly vagy leesik, vagy pedig felszikkad. Az utolsó esetre a' meszes részt a' csapnak hegyére tapasztja, ha pedig leesik, a' szerint, a' hogy a' történet hozza magával, köcsepegést formál, melly véghetetlen számú illy lehullott és felszikkadt csepkekből egy csudálatos alkotás áll elő, és az néha a' csepogókőig felnyulván, azzal együve nő, 's oszlopot formál, vagy maskép mint a' jeges hegyek szirtjei magasán felhalad. De végtére is a' felső csepegő-kő nagyon megnehezedik, tulajdon terhe miatt leszakad, és széttöri a' felemelkedő mészkő nemet; avagy a' magosra felnőtt köcsepegett oszlopok magokban megterhelve, ledülnek, 's magokkal többeket öszvetörnek. Mind ezen omlásokra újra csepeg az alkotó folyóság, a' mellyből újabb képalkatok készülnek, míg meg azt is azon sors éri, melly az elébbenit lerontá. Így változtatva megyen a' rend a' véghetetlenségig." Egész 37 ölet tesz hosszában *e' pusztu omladékos hely* (Nro 44. 612°) azon tul még borzasztóbb az ut, az oldalakról leszakadozott kőszikla darabok közt több ágakra szakadozva habzik a' viz keresztül, és úgy tetszik egy része a' folyó viznek földalatti mélyebb csatornába süllyed. Melly után megszűkül az üreg 5, néhol még kevesebb öltre, kinézése egész pusztaság és vadság, csak kietlen, durva, setét színű mészkő falazatot mutat, helyenkint örvényes, vizet nyelő helyeket, mellyeknek látása femitő, minden lépéssel nagyobb szorongattatást és aggodalmat támaszt az utasnál. Elöl és hátul a' fekete üresség; oldalt, fent és alatt a' szurmos kövek és

barna föld! valóban kinos egy utazás egy magános vándornak. Hetven öl elhagyásával még szörnyebb és terhesebb a' járás. A' barlang ugyan megtágul mind szélességére, mind magasságára nézve, mindazonáltal a' nagy kősziklák, mint meg annyi házak rakásra halmozva, az utat egészen elzárni látszanak, a' folyó viznek áradása magassága, melly az iszapos jegytől az árok fenekéig egy ember nagyságával fel ér, látszik és tanít gondolóra venni azon veszedelmet, a' melly környékezné azt, a' ki a' viz' árjától itten meglepetnék. Követi a' vezetőt a' vándor, 's a' jobb kézre lévő sáros kőszikla fal alatt csuszamos iszapon megy-elő egy szoroson keresztül, a' mellyet az említett nagy kövek közül egyike okoz, és észrevesz azon halom bálvány kősziklák közt egy mélységet, mellybe a' folyónak egy része mélyebb csatornába nyeletik.

E' rémitő hely megett a' természet kipótolja, a' szarándoknak fáradságát és szorongató félelmét. Mind két oldalról szembetűnnek egynehány csapattal fehér mészsziárgások, a' mellyek a' sűrű setétséget egy kitsint megritkitják. Csak kevésbé emelkedettebb lapra a' mint felér, az azon által lépdelő láthatja a' sok támadó, félbe lévő csepegő köveken azoknak alkotásokat. — Ugyan is ott, a' felülről lecsüggő csepegő csapokról leszakadt nedve, az abból nevedő csepegő-kő kupjaira czupog, azoknak közepén egy kis völgyelést okoz, a' czupanás által szétfercsent viz pedig mindenfelé sugárként elágazván, beszikkad, 's ez által az új alkotás kristályos összeállást nyer, és némelyike olyan forma, mint egy bimbójából kifejtődött rózsa. A' tulsó bal oldalon lévő mészsziárgásokat a' ki figye-

lemmel tartja, alig fogja észrevenni, hogy jobb kézre egy új földalatti menetel nyílik a' *Ravaszyuk* felé.

Ravaszyuknak (Nro 45, 719°) neveztem ezen oldal ágat azért, hogy külső nyílása, bizonyosan állithatom, az agteleki határba *Ravaszyuknak* nevezett torokba kezdődik, és hogy a' Nagy völgyből összegyűlött 's az örvények vetésével ezen ágba besodrott esőviz árjai, e' közelebb uton hamarabb jutnak be, mint a' fő ágon, 's a' mélyebben utazót könnyen ott lepheti, és ha vissza nem iparkodik, útját el is zárhatja. Keskenyebb azon ág, mint az eddig leírt barlang; mindazonáltal szinte olly gazdag a' csepegőköveknek birtokával, mellyek majd veres, majd fejr, majd sárga színekkel csoportokban állanak, és a' benne utazónak 300 ölek hosszában elegendő tárgyakat nyújtanak a' megelégedésre. Főképen tovább, mint a' meddig én ezen ágat felmértem, 's a' talprajzolatba kijegyeztem, annyira tömve van mind a' két ága, mellyekre ezen üreg oszlik, veres és szép fényes csapokkal, hogy veszedelmes a' köztök 's alattok való járás; mert az agyagos boltozatról függvén le, csak egy csapnak érintésével is egy egész csapat leszakadhat, 's az alattok lévő lenyársolhatja. *Kupidó vára itt ez ágon* (Nro 45), figyelmet érdemel, asszonyi kalap formában az üreg bal oldalán mintegy póczoaton nyugodván, mészszivárgásával egész a' viz árka felébe kinyulik, mellynek karimája felett sok szép kőcsepegések ragyognak. Tul azon oszlik az ág két lyukra. A' jobbra lévő megyen a' *Ravaszyuk* felé; a' másik ág pedig terjed a' Szomorhegy környéke felé (mint azt

tájéknak fekete területéből láthatni) onnan gyanítani lehet, hogy ezen ágon a' Bartók és a' nagy völgyeken leezett esőviz szakad be a' Baradla felé, mellybe még a' többi Töbrök is földalatti részen az esővizet szivárogtatják.

E' mellékágot elhagyván, és a' 6 öles szélességű 's magoságu főágot követvén, vad és pusztá annak tekintete; a' mig a' tágosan kiterjedő üreg közepén váratlan látszik szabadon álló egy két ölnél magossabb, és 2 lábnyi vastag fehér csepegő kőoszlop, a' melly a' nagy setétségben úgy tetszik, mintha egy rettentő orias léptetne a' vándor' elébe. Ugyan azért *Óriásnak* (N.46.735°) neveztetett. Megette van egy kőhalom a' közép barlangban, 's az a' folyót két ágra oszlatja. Itt a' barlang 16 — 20 ölekig széles. A' setétszürke pusztá mészkövek, minden szivárgás csinosítása nélkül lévén, könnyen elnyelik a' fáklya világát, 's a' barlang kárpitjai eltűnven a' szem elől, úgy véli a' bentlévő, mintha a' szabad ég alatt egy komor éjjelen sétálna. Már tovább jobban összeszorultak a' kősziklák; 's egy kis jobbra való kanyarodással megnyílik viszont a' kellemes tájék, sok fehér obeliskus forma kőcsepegések tűnnek elő a' setétségből, és tündöklének, mint a' távollévő csillagok az éjjeli fellegek hézagain. Nem venni hirtelen észre, mi legyen az, a' mig közelebb jutván, kintelen elalél az utas a' pataknak két partján egy másnak által ellenébe helyezett két nagy kőcsepegéseknek látásán, mellyeknek egyiké bal kézen majd 4 lábnyi általérőjű, a' barlang fedőlékét éri; a' másik jobbra áll egy fehér csillámló kőszivárgáson, 's az oszlopot egy másik körülkarolja. Fényesebb

ez, és dicsőbb, mintsem hogy tollammal illetném. Hanem, hogy nevet nyerjen, hívtam azt *Castor és Pollux vagy Barátság oszlopának* (Nro 48 807°).

Ezzel megkeskenyedik 5 ölekre, 's alacsonyabb lesz a' barlang; de újra megszélesedik 8. ölekre, és a' képzelődés szabad szárnyra kap, a' midőn ragyogással tündöklő egy jelenetet szemlél, melly magában ugyan mészkőszivárgás, de a' ki függesztett gatyához annyira hasonlít, hogy azt *Rántzos gatyának* 839°, nem lehet nem nevezni.

Továbbra a' 4. öles üregbe egy kis öldalkamra, és jobbra hevrő ágyhoz hasonló szivárgások látszanak; a' boltozatokról függnek vékony hosszú csepegőkövek, egész a' *'Sidó toronyhoz és a' Pantheonhoz* (Nro 48 888°). E' két nagy testű csepegőkövek ragyái csillognak, és bálvány retentő nagyságokkal csudálkozásra ragadnak. Köztök folyik a' patak, 's annak mentiben megjelenik nem meszire jobb kézen egy magos domb, a' mellyen egy csoport szép fényes csepegő kőoszlopok, és balra, sok ékes szivárgások találtnak. Ezeket az oszlopokat leginkább lehetne sirkövekhez hasonlí-
ani, és azért ezen dombot *Temető Kertnek* (918°), neveztem.

Beljebb menve látszanak az oldalakon nyugoró fekete sáros dombokon, tornyokat 's templomokat ábrázoló világos kőcsepegések, általjában, a' hol a' barlang ürege szűkebb is; mindenütt kőszivárgással ékesítettik. Megjegyzésre méltó

A' *Pindus hegy* (Nro 40 998°.), sok széles oszlopokkal, a' mellyek közt egyike 14. láb magos-
águ, csak alig 2. hüvelyki vastagságu, feljül el

lenben vastagabb, 's majd nem két annyi tészén általérője. Azontul megkeskenyedik az üreg, és nem sokára újra jut a' vándor egy sirkövekkel teljes *Temető helyhez* (1042°) hasonló tájra, a' melyet elhagyván, számtalan csepegő kőcsapok és oszlopok között elér az utas *egy szögletben lévő nyíláshoz* (1120°), a' melyből úgy látszik, mintha egy folyó ömlenébe veres, fényes mészszivárgásból a' barlangba; de a' mellynek oldalain gyönyörű veres oszlopok állanak.

Onnan fordul a' barlang jobb kézre, 's a' következő szögletbe ritkábbak a' kőcsepegések; de nevezetes *ott egy lyuk, a' folyónak kőágya fenekén, a' melly a' víznek egy részét mélyebb* (1130°) csatornába lenyeli.

Bal kézre csak hamar eléri a' *Proserpina hálósobájához* (Nro 50, 1150°). Ez egy oldal ág, mellynek elején egy kis síkhely fővényből van felhordatva, és ezen barlang uj ága belső részének felfedezése, és felmérése alkalmával a' fürkészőnek segédjeivel együtt tanya gyanánt szolgált. De különben is a' barlang szájától eddig, éppen 2000 öl lévén a' földalatti utnak hossza, méltán választatódhatott ezen hely nyugvó pontnak. Belseje e' mellék üregnek annyira megszűkül, hogy lehetetlen a' bemenetel: mindazonáltal annyi vizet önt esőzéskor a' főágba, hogy az egykor az egész szalma ágyunkat elseprette.

A' Proserpina hálósobája elhagyásával mindjárt látszik a' *pataknak kősziklás fenekén egy lyuk, a' melly szinte vizet nyelhet el.* A' főágon következik szép rendel a' testesebb csepegett oszlopoknak, és izimosabb csepegő kőcsapoknak egy csapatja,

mellyek közt jobb kézre van *egy sárga színű vatrkos oszlop*, hasonlítható *egy tölgyfa derékhoz* (Nro 51, 1180°.) és az a' bóltozatig felhatván, oldala domboroduján olly csinos tiszta vízzel tele töltött medentzével ékeskedik, hogy az a' legszebb mosdótállal is vetekedhet. Megette ezen oszlopnak talaltam egy kőcsepegés tetején egy összeaszott pókra, de a' mellynek teste érintésekor összeomlott.

Ezen túl annyi a' csepegőkő oszlopoknak 's azok eldüllött derekainak rakása, hogy az ember magát az Alexandria városa omladványai közzé téetve véli lenni. A' többiek közt van a' víz bal partján egy igen szép *test színű oszlop*, a' mellynek felső része a' víz felibe kiterjed, és onnan *Katona mértéknek* neveztetett; továbbra egy *testes elparázsozott düllött oszlop*, a rajta lévő újabb 's kisebb ragyás alkotásokkal igen szembe tűnő. Ez utóbbi régi düledéken, ambar azt a' víz' árjai fel nem érik, sem pedig az idő 's a' hév változásainak kitétetve nincsen; még is nyilván kitetszik a' szétoszlás.

Továbbá talál a' fürkéző szem több és több gyönyörűséget. A' bóltozat magosabb, nagyobbodik a' szélesség, és a' legkellemesb csepegő köveknek csoportjai tolakodnak a' vándor szemei elébe. A' tágosb oldalnyílásoknak setétségéből pedig tündöklenek a' fejér kőcsepegések. A' szem nem tud min megnyugodni, kapkod az újabb meg újabb tárgyaknak látásán, míg végre egy □ kő tábla felett egy szép oszlopot, *melly Tempe nevet* (Nro 52, 1261°.) nyert, szemlél. Balra húzódik egy fekete domb, 's annak tetején a' mészszivárgás egy

várat képez. Úgy következik a' viz szélén *Mi-
nervának* (Nro 53, 1288°,) szentelt egy pompas-
oszlop, mellynek magosan felnyuló deli termete
figyelemre vonsz. Jobbra van egy barlang kitága-
sodásába *Bodon Vára*, melly után következik
jobb kézre a' *Fekete avagy Setét vár*.

Hoszas és talán unalmas is volna mind azon
dicső látásokat leírni akarni, a' mellyek a' ter-
mészet illy csuda labirintusába bámulásra ragad-
nak; de lehetetlen is, ha mindjárt olly különbö-
ző ábrázolatokban tűnnek is szembe e' földalatti
sikátor mentiben lévő csepegőkövek csoportjai,
hogy azoknak minden lépéssel majd nem változó
kinézéseket esmérhetőképen le lehessen írni, épen
ha az állás pontját meghatároznam: nem ereszke-
dem tehát e' temérdek sokaságu kőcsepegéseknek
részenként való környülállásos előadásába; hanem
a' helyeknek nevezete kedvéért emlitem csupán:—
a' *Kápolnát*, a' *brillantós kementzét*, a'
Vadászkürtöt; az 5 — 6 — sőt 10. öles hosz-
szu *oldal szalonákat*, (Nr 54, 1454°.) a' mellyek
szabadon lefüggve csudálatosan tartódnak; az
Alabastrom tornyot, (1463°.) melly fejérsége
miatt úgy neveztetett. Mind ezen fényekkel a' töb-
bieket alig ha feljül muló kőcsepegések és szivár-
gások egyedül hasonlatosságok és kellemes tekin-
teteknek köszönhetik említéseket. A' vizet, a' ki
el akarja kerülni, az kénytelen egy halom kőomlás-
nak meredek oldalán áltmászni. Tul azon van bal
oldalába a' barlangnak egy *mellék üreg*, a' melly-
be nem tanácsos a' felmenetel, mert annak fene-
ke vékony kőszivárgásból lévén, minthogy az alatt

egy oldalág folyó vize járása lenne; a' beszakadástól félhetni.

Általellenébe ennek kevésbeljebb van egy más oldalág, a' mellynek szorossága miatt 50. ölön feljül kiterjedését nyomozni lehetetlen; azomban jelét viseli az esőviz' beszakadásának, és több kőcsepegésekkel kérkedik.

Előre léptetvén a' főágon, látszik mindjárt egy puszta oldalkamara, 's utánna mindjárt a' jobb kézre helyhezett hegyen feketlik a' *Barlangba lévő üregnek szája*, (N.55.1548°) a' mellyen a' ki kérésztül kívánczik, a' hegyentul kibukkan ujra a' főágba, úgy osztán mélyebben vagynak sok toronyi magosságu kőcsepegések, mellyek közt némelleyek mint a' karcsu magas obeliskusok mérészen a' magosságba felnynak. Így vannak ezek folyvást egész a' tágos üregig, a' melly az 1609. ölbe végződik. Ottan áll egy magános fejr szép deli kőcsepegett oszlop, a' keskenyebb sikátornak közepén, melly megjegyzésre méltó azért, hogy az a' folyó viznek ágyába a' viznek sebes árjai által 2. hüvelynire megvékonyittatva, csak alig bírja a' terhet, mellyet 14 láb magosságában, és középső részin $1\frac{1}{2}$ vastagságában ezen oszlop nyomhat. Már is felső hegyével a' boltozatnak dülött, 's méltán lehet minden pillantásban összerogyását féltetni.

Ezután, ugyan azon folyosó mentiben van a' *Medea oszlopa*, (N.56.1628°) melly felett egy iszonyu csepegőkő 4 öles magosságból majd nem három láb vastag fejével csüng le a' boltozat hasadékjából; végi olyan mint egy sárkánynak tátott szája, a' mellyből a' kisebb csepegőkő csapok apróbb kigyók gya-

nánt függnek, úgy látszik, mintha a' sárkány kigyókat hányta ki torkából.

Nem említvén a' többiekét, melyek ez után következnek, előhozom az *Apolló Száláját* (Nro 57, 1670°). csupán, a' hol a' renden lecsüggő hó fejérségű csepegőkő csapok, ha kővel avagy fával megütögettetnek, különös összeillő hangot adnak. Egy keresztül a' barlangon lebocsájtkozó kősziklának élin csipkézetet képeznek azok, a' melly alatt meghajolva kell általmenni, 's azonnal egy a' barlanggal bal kézre vonuló 7 — 8. láb magosságu kőszikla emeledésen a' sok fejér csepegő csapok és egynehány deli 'karcsu obeliskusok, melyeknek csoportja közép tájon, mintha orgonát tüntetne szembe, elandalitják a' nézőt, és bátor haszon-talan keresné is itt az Apolló lantját, de a' chorus szeme előtt, 's az illy mélyen a' kősziklák közt megzendült kellemes hang fülében lévén, e' helyet Apolló szálájának képzelheti. Itten gyanitana a' fürkéző vándor a' kőszikláknak majd nem vizerányos hasadékjain a' későbbi eredetű mészkőnek talajos területjeit látni; sőt a' barlang további erkélye is egyenes, és csak 1½ öles szélességű egyközű repedésnek látszik lenni; mindazonáltal csak hamar a' barlangnak jobb kézre való fordulatjával, 's az üregek magasb kinyíltával kitetszik az, hogy a' hegy csak itt is rendetlenül szétrepedezett kőszikla darabokból áll. Borzadással veszi észre az ember áradáskor a' víz színének egy ölnél magosabbra való dagadását, a' melly olykor az egész üregnek szorosságát elfoglalja, 's a' bentvaló járást gátolja. Tart ezen szoros 41 ölni hosszaságba, a' hol az üregnek tágosodásával a' Karpitnak hosszába, va-

lamint a' tejut az égen, a' fejer mészszivárás azonmódon fejerlik; és külömbkülömbféle csepegőkő alkotások, mint: *Hurkák, kolbászok, füstölt disznólábak és vadak függnek* a' kőszikla oldaloknak kiugrásain, mintha rudon avagy fogasokon renden felaggatva lennének. Így viszen az ut a' *Plutó orgonája mellett-el*, és a' többek közt szemlélni a' hosszú sikátornak közepén szabadon és magosan álló *kőcsepegést*, mellynek megette mindjárt jobb kézre *az arany utza* (Nro 58, 1761°.) nyilik. Ezen ág, egy régibb üregnek kezdete, mellybe most már viz nem foly, 's azért minden sértődés nélkül magába hagyatva, a' szapora mésszivárásokból oldalai's fenéke egészen bevonva vagy nak sárga és krystályos kőszőnyegekkel, sőt a' fenékén lévő apróbb csillogó medenczék egymásba foglalva bámulásra inditanak. Hossza ennek 10 öl, a' mennyire belehet egy embernek menni, azontul megagyagosodik és megszűkül, ugy annyira, hogy annak további fürkézése lehetetlen.

A' főágnak beljebbi részén jobb és bal kézre egymás után nyilnak a' bóltozaton egy ölnél nagyobb, setét kémény forma függőleges lyukak, a' mellyekből apró mészkövek sárral egyvelgest hullanak be a' barlang tágosb üregébe; 's ezután a' jobb kézről berogyott nagy kőszikla van, *Vulkánus kemenczéje nevével* megjegyezve, a' melly megett jobbra és balra az üreg kitágul, 's a' bóltozat mind két részre felnyilik.

Jobb kézre van a' meredek *Sz. Gellért hegye*, melly felett lévő ürességnek magasságát szemmel felérni nem lehet; és ugyan azért nevezetett az ezen hegyen lévő nagy bálvány kőcsepe-

gés *Csillag vizsgáló toronynak* (Nro 59). Vastagsága azon kőcsepegésnek 4 öl altalérőjében magossága 10 ölet feljűlmul; oldalán sok mindenféle szivárgások vagynak, a' mellyek közt többek kéz formát játszanak; tetején pedig ujra több oszlopokat látni, 's azok közt különösen egy fehér csepegőkő oszlop nyulik fel a' fekete setétségbe, 's annak tetejét több fáklyák világosításánál sem lehetett felérni. Ez alatt a' bálvány oszlop alatt találunk egy rakás apró állatok csontjait, alkalmasint a' valaha idezárt denevéreknek maradványait. Van ezen hegynék jobb kézre nyuló lejtőjén egy más tátott száju üreg, azomban olly puszta, hogy azon fáradságot mellyel hozzájutni lehet, épen meg sem érdemli.

A' bal kézre lévő nyílás, melly *Plutó lakhelye* (Nro 60.) nevet nyert, vidámabb tekinttetel szolgál. Sok nagy fehér kőcsepegések, és egy magasb lejtős mészsziwárgással bevonott tér, a' mellyen sok szép bassinok és egymásba foglalt medenczék jó ivóvizzel szolgálnak.

Középen e' két magos üregek közt lebocsájt-kozik a' bółtozat a' viz ágya felibe 5 öles magosságra és az öv (Gurt) gyanánt szolgál, a' két oldalról lenyomuló magas bółtozatoknak tartására. Melly szörnyű nagy erővel bír az, ezen leirhatatlan tehernek viselésére? — A' bal kézről levonuló bółtozat szép csepegőkővekkel ékeskedik, a' melly a' középben leszivárgó mész vitztől kigömbölyítetve, egy felleg formát láttat; 's továbbabb az 1812dik ölbe egy rakás nagy testű csepegett oszlopokat állit elő, mintha a' bółtozat azokon nyugodna. Ezen ut a' Vulkánus kémenczéjétől nagy kőszakadásokon ba-

josan viszen keresztül, 's azért *Vulkánus műhelyének* (Nr61), neveztetett. Az 1824dik öltől a bóltozatnak ujonnan borulás formába való lefüggése alatt itt ott (a' Plutó büszke lakhelyét meg lehet pillantani) egész az 1854dik ölig; a' honnan a' pinczébe való bejáráshoz hasonlóan, egyik kőszikláról a' másikra tapodván, 1 és $\frac{1}{2}$ öles szélességű nyíláson jutni a' *Munkátsi lomlótznek* (Nro 62, 1886). nevezett borzasztó 's inséget jelentő helyre, a' melly a' jobb kézre látszó egy oldalág beszakadásánál egyéb semmit jegyzésre méltót nem foglalt magában, mint puszta szürke mészkő oldalokat, 's a' leszakadozott kősziklák halmait.

Innen két ágat formál egy mészkő oszlop a' barlang mentiben, mellyen túl mindjárt összejön a' barlang, és 1 öles keskeny nyílássá változik. Ezen a' helyen találtam legelőször is egynéhány élő álatokat, t. i. fejer pondrókat a' puszta mészkővön lévő viz szélin mászni; a' felmérést meghitelesítő Tekintetes Biztosságnak ortlételével pedig egy varas sovány békát ugrálni láttunk. Nem messzire magasabb lesz az üreg egész 3. ölekig, és minthogy keskenysége megmarad, 's a' viz mind erre folyik el; nyilván való, hogy csak száraz időben lehet erre átaljárni. Vagynak ugyan beljebb némelly kistágosodások, és a' karpitok is fentebben huzódnak, sőt szép veres szivárgásokkal is bővelkednek; de van kinézésében még is olly borzasztó valami, hogy a' következő tágosb helyet *Síralom háznak* (Nro 63, 1970°.) neveztük. Ottan ujra sódar, kolbász, és más ollyas füstös színű csepegő kövek alkotása tetszik az oldalakon függeni; megtovább szélesebb lesz egész 6 ölekig a' barlang, 's nem messzire ta-

lálni a' viznek alámosása által rakásra rogyott nagy csepegőköveket; balra pedig *egy szép oszlop* (1986°.) a' viz partja egyik dombján egész a' bółtozatig magánosan felnyulik, kellemes látást ad.

A' beljebbi menetel nyittatik 8 — 12 láb vastagságu ledűlött kőcsepegések között, csak 1. öll szélességű rézsen. Az a' Czerberusnak kezdete, melly tovább egy széles hely, kősziklákkal teljes, és azért legnehezebben átaljárható. Tsak egy szép csepegőkőre emlékezem, a' mellyhez, mint a' *vízlágító toronyhoz* (Nro 64, 2032°.) a' kikötő helybe szoktak tartózkodni a hajók, ugy intézze a' vándor az utját; mert az a' legkönnyebb utat jegyzí, és jóval felemelkedve a' patak fenekétől egy kis térséggel kedveskedik. Tovább viszen az ut ujra kősziklákon keresztül, 's minden ember, a' ki ott járánd, minden léptére vigyázzon. Egy kőnek csak billenése, egy kis csuszamodás a' magas kövek lapján, és örökre koldus avagy a' kövek közzé zuzatva, halva is maradhatna az ember. Reszked ott a' legbátrabb is, mert sok helyt feltekintvén, lát egy indulófélbe lévő hegyet maga felett. A' szó és a' beszéd elmarad, csak a' patkóknak csörgése, a' megmozdult köveknek kotzogása, és a' csuszó társaságnak suhogása hangzik, mig végre a' *Czerberusnál*, (Nro 65, 2105°.) a' kedv, erő és az akarat meghökkenvén, megakad az utas, és tovább menni nem minden bátorkodik. Ottan a' kőszirtek' mély hasadásai között 4. ölnyi mélységbe, száz csurgókra szakadozva, szászsorozott csörgéssel, 's a' merő kő oldalak által többszörözött echo hangzásával csörtet a' folyó, melly irtóztató képzelet, ha valaki a' viz áradásával oda zárattatnek! — Az

ekképen tajtékba vert viz a' puszta függőleges oldalfal alatt, egy hozzáférhetetlen lyukba eltűnik, 's az utas úgy véli, hogy a' pataknak elnyelésével immár a' barlang végén légyen.

Itten véltem a' barlangnak és fürkézésemnek véghatárát elérve lenni; — azomban egy kis nyugalás után, a' viznek tulsó jobb partján felvonuló sáros hegy, azon gondolatra szolgáltatott okot, ha valljon nem kívülről nyomul e' be az a' fekete föld? — valljon nem lenne e' egy kijárási itten fedezhető? — 's azonnal egyik emberemmel, a' kit arra birhattam, egyik kőszálról a' másikra áltugorván, eljutottam a' viz tulsó partjára, és a' sáros hegynek neki indulván, minekutána az azon lévő mészszivárgáson, mint a' fagyos sáron annak alján, lábaink bebe sülyedeztek, 's felebb a' lágyabb 's tiszta sáron olly meredekségre jutottunk volna, hogy már előre léptetni lajtorja nélkül lehetetlen leve: akkoron vissza jöttömkor kész akartva harantékosan vettem utamat, és egy gyalogut forma nyomra akadván, annak mentiben egy nagy mélységet, jobbra pedig egymás után következő nagy kősziklák leszakadásaikból halmozott két hegyeket, balra a' barlang oldala hosszába terjedő kőszakadozást feküdni láttam, néhány egyes nagy csepegett kövekkel megterhelve. Ottan vissza hagyván a' vélem jött emberemet, magánosan a' középső hegynek intéztem lépéseimet, a' mellyre is azon csudálatos ösvény néhol nagy mélységeken által való szökéssel vezetett. A' meredekség mindig nagyobbodott, sárosabb leve az ut, míg végre egy fürdőkádni nagyságu vízzel tölt mész-kő szivárgásból alkotott medenczéhez ki jutván, az a' mellett

lévő mészszivárgáson által minden nyom nélkül a' jobbra lévő fekete dombnak indultam, a' hol a' legnagyobb csucsra kijutván, körülnéztem magamat e' setét éj fedte környéken; feltekinték, és a' fedőlék eltűnt szemeim előtt. E' nagy öbölnek tekintésétől elrémülten, mint a' ki soha vizen nem utazott, 's reménytelenül egyszerre a' határtalan tenger közepére egy ladikon kitétetik, szédültömbe majd majd utamat tévesztettem, és az ijedség megtompitván ekkor minden egyéb érzéseimet, ezen két fáklyák világítása mellett előmbe lépett képnek csak borzasztó vonásait láttam, tetsző kinézését nem sejditettem. Szerentsére, hogy a' vízzel tölt kőbassint, a' melly egy nagy csepegőkö oszloptól mint egy 4. ölnyire esett, magamnak megjegyeztem. Ahoz sietvén, az elhagyott emberemnek mélyen alattam égő szövétneke tündöklött, mint az éjjeli csillag; a' szörnyű nagy meredekség, legkisebb megcsuszamodásommal a' mély setétségbe lebuktatni fenyegetődött; de mi volt mit tenni? vigyázva a' merre jöttem csusztam, másutt szöktem lefele, és szerenésesen lejutottam embereimhez, 's az említett hegyeket az Óriások Hegyének neveztem; sőt ha a' versirók nyelvén ejtem ki akkori érzelmimet, hogy a' felboszontatott Czevsz ide sodrotta légyen a' pártütő gigasokat, abban semmit sem kételkedtem.

A' gyalogut forma ösvény, mellyen itt ott hol bocskoros, hol *pusxta mexitláb nyomot*, a' *láb* hüvelyinek, a' talpnak, sarknak, sőt néhol a' bőr vonásainak megkülömböztetésével is a' sárban kivenni lehetett, méltán almelködésre ragadott; 's azért a' legközelebbi bemenetelemmel annak nyomo-

zásához láttam. És mivel a' vaskaputól kezdve 2124. ölek hosszában sehol embernyomot nem találtam, csak itt ezen borzasztó hegy oldalán, a' mint több helyeken tett mérésemből kitetszett, ugyan azon egy pár láb 8. hüvely és 8. linea hosszú benyomásaira akadtam; mellyeknek némellyike a' mészszivárgástól félig 1 — néhol 2 hüvely vastagságyirais belenne borítatva: mind ezekből következtetni lehet, hogy talán századok multak immár, a' mikor azon lábak ezen sáron tapodtak. Még ugyan annak bizonyítására szolgálnak egy törött fekete korsónak darabjai, mellynek készítése módja, a' mostaniaktól nagyon különbözik, és a' tovább említendő vízfoglalóknál találtatott.

Ugyan akkor bementem egy hézagon az óriási hegy alatt lévő mélységbe, gondolván a' folyóviznek ottani feltalálását; ottan mindazonáltal sárga agyagos iszapnál, melly néhol mélyen sülyedékos volt, egyébre nem akadtam; szörnyű nagy kősziklák omladékai halmozva fekszenek köröskörül, 's azok közt a' függőleges magosságu nagy kőszirt a' legnagyobb, mellynek tetején a' bálvány nagy kőcsepegés tette-le alapját, a' mellyről fent tettem említést. A' ki tovább akar, kénytelen az a' Plutó kedves sétáló ösvényén a' középső hegyre felkapaszkodni, a' hol a' többször *említett 10 öles magosságu kőcsepegés* (N.66.2161°) minden embert csudálkozásra kinszerit. Körül van ugyan is vétetve a' legtisztább vízzel tele lévő medentzéktől, a' mellyék egymásba rakatott tengeri csigaházakhoz hasonlitanak, és az oszloptól távolabb lévőek mind inkább nagyobbak, az oszlophoz közelebb lévőek pedig kisebbek és csinosabbak. Az oszlop test színű, kül-

sejét feje szivárgások teszik, mintha vékony, hosszába felállított megvetemedett deszkákból lenne összerakva, 's azoknak élein 's szélein, a' feljülről leszivárgó tiszta víz lefolydógálván, az e' beli szivárgást az említett medenczék fogadják. Ha a' vékony táblák kővel megütögettetnek, akkor az egész üregget harmonicus hang kondítja meg, a' melly a' hallotti harang bus kongásához hasonlít, megdöbbenti az elalélt vándort. Két öles épen ezen oszlop által-érője, 's magosságával feléri a' balról laposan keresztül nyuló kőbóltózatnak élit, 's úgy látszik, mintha azt támogatná. Innen látni a' bal oldalán mintegy 10—13 öllel magasabban egy nyilást, néhány csepegőkővekkel megtelve; és a' kinek bátorsága van a' nagy oszlop megé vonulni), benézhet a' borzasztó mélységbe. Már csak a' teteje is retenetes réa nevezve úgy tetszik, hogy a' fél üregget egy lebegő kőtábla fedi minden támasz nélkül, a' midőn a' nagy kőcsepegéstől jobbra a' bóltózat egyszerre felemelkedve eltűnik a' szem elől, és a' stukatura forma lapos fedőléket minden összekötés nélkül hagyván, az emberi elme meg nem foghatja, miképen fekkhet avagy függhet az úgy? — miképen viselheti 's tarthatja meg azon felszámíthatatlan terhet, melly a' Jósua Gallya hegy tetejéig lévő kötestbe azon nyugszik.

Tul azon bálvány oszlopon meredek feje kőszivárgásokon jutni le a' hegy oldalán lévő *Gá-nimédes kútjához* (Nr. 67, 2161°), a' hol a' tiszta innyavaló vizet, majd apróbb feje medenczék, majd fürdőkádnyi nagyságú kő bassinok fogva tartják. Az egész táj feje mészkő szivárgással van bevonva, mintha szőnyegek borítanak az allyt,

mintha függelők fednék az oldalakat. Itten találtuk az említett fekete korsó darabokat, és ezentúl semmi embernyomot nem tapasztaltunk többé.

Mélyebben le a' hegyről megy a' vándor egy kőszikla körül, a' holott ezen és a' tulsó oldalon lévő hegyek összeköttetését formáló nyakra érkezvén, a' fürke szem látja, millyen rettenetes repedések vannak a' szem előtt lebocsátkozó kőoldalon, a' felül széles lapról, a' mélyen alatt lévő szűk lyukra lehasítva. Valóban nagy bátorság és elhatározás kívántatik, hogy a' jég simaságu meredek szivrgáson, illy szétszabdalt kőszikla fala alá lépjen valaki elő, a' melly végre alig két ember vastagságával felérő keskeny kis nyílásra szorul össze.

Azon lyuk alatt egy csepegőkö oszlop van, a' melly a' mélységből egész a' lyuk széleig felnevekedett. Alkalmas fogódzók vagynak a' lyuk szélén csepegésekből alkotva, 's azokhoz kapaszkodva, a' ki fán mászni tud, lebocsájtkozhatik azon említett oszlopra, lemászhat azon a' mélységre, olly helyre, a' hol a' borzadás és az iszonyodás elrémitik az embert. Már a' lejövetel is olyan, mintha poklokra menne le az ember, 's azért az *pokol torának* (2192°), hivattatott. Belől a' leszakadozott kősziklák felett, látni 3 — 4 öl hosszú, 1öl vastagságu kőszelleteket a' boltozattól 3 's több lábra elválva, csak az oldalfalaknak szorítása által függésbe tartatva az ember feje felett lebegni, mellyek azon pilantati leszakadással fenyegetődznek. A' vándor ugy nézheti itt magát, mint az egér az egérfogó alatt. Bajos a' leszakadozott nagy kősziklákön való általjárás; azomba vannak kavicsos és fővényes helyek is ezen üregben, és egy vizárok, a'

mellyek bizonyosságai annak, hogy víz foljon erre keresztül. De a' kifolyása a' viznek (Nro 68, 2217°) olly alacsony, kavicscsal annyira be van hordva, hogy ottan egy kis gyermek sem bujhat által, sőt 6 embernek 2 napi ásása után sem érhettem célomat, hogy ezen pontnál tovább juthattam volna. Nyerte e' borzasztó hely a' Pokol nevét.

Minthogy illy szűk nyíláson csak kevés víz folyhat el, és még is a' víz nagy áradásának semmi jele sem lenne; onnan abban a' vélekedésben vagyok, hogy az óriási hegyeknek nagy kősziklái alatt még egy más üreg is lehet, a' mely a' viznek másutt enged folyást; de arra nem akadhattam.

Nem értem e' szerint célomat, hogy a' Baradla tulsó végén valahol kijöhettem volna, nem teljesedett be azon reményem sem, hogy az óriási hegyeken szemlélt lábnymoknak honnan lett ide való jövetelét kitapogathattam volna. Meg kellett elégedni azon gyanitással, hogy a' gyalog ösvénynek kezdetére, a' hol az első hegyen akadtam, és ott később a' lágy sáron egy kémény forma lyukon, meredeken le olly forma huzást változtatva hosszszas és mély sark benyomásaival mind a' két oldalon láttam, mintha egy ember arra a' hátulsó részén csuszott volna be; hogy azon különös figyelmet érdemlő ember, a' ki valaha itt járt, utját erre vette légyen lefele. Hogy ment azomba vissza, a' mit lajtorja nélkül mi nem tehattünk, azt más-kép nem magyarázhatom meg, épen ha kötélén bocsájtatott volna le, és azon huzatott felis. Ugyan azon tájon van a' szétszakadozott kősziklák rézsein hóltdajték markolható vastagságban.

Megszűnők immár a' barlang részenként való leírásával, melly mind csak hasonlításokból erőltetett csipkedés, a' mellyel a' különben leirhatatlan képeknek festésénél magamon segiteni akartam; hanem hogy régen ez előtt esmért, és a' most esmeretessé tett 's felfedezett Baradla üregeit összehasonlitsam.

Terjedésére nézve: a' régen esmért ág a' barlang szájától egész a' Vas-Kapuig folyvást mérvén, téssen 750 ölet hosszaságába; ellenben az új felfedezés csupán a' fő ágnak mentiben téssen 2211 öl. 4 láb. —

Tágosságára nézve: úgy, a' mint a' leírásból és talprajzolásból kitetszik, igen különböző. Némelly helyeken keskenyebb az új barlang a' régebben esmértnél, mint p. o. a' Munkácsi-tömlőcz tájékán, másutt az új felfedezett üregnek nyílásai megegyeznek az esmért üregek' szélességeivel; de egy tekintetre olyan nagy üresség sehol sem szemlélhető, mint óriási középhegyről, a' holott 70 öl hosszú és 40° széles nyílásban körülnézheti magát a' vándor. Azt mindazonáltal meg kell engednem, hogy olly messzére sehol sem engedtetik egyenességbe a' látás, mint a' kis templomtól a' virágos kert végeig, mellyet ott fent említettem.

Kinézésére nézve: az új felfedezés rendkívül való elsőséggel bir. Itt még semmi füst nem lepte meg a' tárgyakat, minden a' maga természetes fényében, meg nem kormosodott színében, 's tündöklő szépségében van; a' midőn a' rég' esmért sikátorokon csak korommal megfeketedett kőcsepegések látatnak, és egyedül a' gyémánt kőnek nevezett mészkő üllepedésnek van csillogó tulajdona. Melly

nagy behatása legyen pedig a' füstnek a' színekre nézve, azt onnan is meg lehet ítélni, hogy a' midőn az Óriási-üregbe, első léptemmel az említett vízzel tele töltött bassinból ittam volna, akkor egészen tisztán 's széleit alabastrom fehérségűnek találtam; még is, ámbár ottani mulatásom igen rövid volt, már harmad nappal későbbben oda való jövetelemmel, a' midőn azon edényhez szomjuságom előltása végett leborúltam volna, észre vettem, hogy valamint a' rézre metzettföld abroszokba széleit a' tengernek rajzolják, szintolly fekete karikák rendje huzódott leheletemmel vízszint a' medencze szélei felé, melly osztán a' fehér szélekre tapadván, azokat megfeketítette. Mi lehetet ez más, mint a' két nappal ez előtt általam bevitt szövétnekek füstje, kormo? Ezen csekély füst illyen nagy üregbe, már is ha változást okozhatott a' színbe, mennyivel inkább nagyobb meghomályosítást kell feltennünk a' régi üregnek foglalatjáról, a' midőn tudjuk azt, melly gyakorta szoktak annak látogatóji a' megfuladásig sűrű füstöt benne árasztani? — A' korommal történt megruttitása az elsőbb üregeknek okozza azt, hogy a' fekete füstös falak nagyobb részét a' reájok sugárzó fáklyavilágnak elnyelvén, csak kevés és homályos sugároknek visszavetésével a' szemeket megcsalják, mert a' homály alattszembetünő tárgyak távolabb, 's a' barlang ez által tágosabbnak látszik. Ellenkezőképen van ez az új barlangnak azon részeiben, a' hol annak világos színű ékességei ragyognak; mivel ott a' sok fehér oszlopok és tündöklő fényes szivárgások visszavetvén, sőt a' krystályok sok helyeken nevelvén

a' világosságot, valóban remek alkotásokkal mintha közelitenének.

Tészen változást a' kinézésre nézve az is, hogy a' felsőbb üregekből a' kisebb szép darabok mind kihordattak, sok része a' kőcsepppegéseknek csak pajkosságból is letöretett, sőt a' magas boltozatokról kövek hajingálása által leverettetett; úgy hogy csak a' mozdithatatlan izmosabb darabok hagyattak hátra a' helyeiken, de nem természeti épségeiben; — azonban a' most felfedezett részeken minden a' maga természeti mivóltjában adja magát elő, látni itt egy két láb hosszasságu 's csak ludtolnyi vastagságu számtalan fejr csőket függni; meg mellettük, úgy tűn szembe, toronynyi magosságu 's vastagságu kőcsapot a' boltozat hasadékjából lenyulni; látni sima vagy ragyás, fényes és csillogó, veres 's sárga, avagy halvány, hó fehérségű, majd vékony, majd testesb oszlopokat; látni az épen lerogyni készülő kődarabokat tele fűzve csövekkel és csapokkal, tündöklő szivárgással bevonva; látni így megrakva 's bevonva ragyogó szögleteket, mellyek almáriomokat képeznek; szemlélni lehet fénylő egész tájékokat, néhol a' boltozaton csillámló mészszivárgásokat, mellyek a' szabad égen lévő csillagok pislogását majmozni látszatnak; látni meg meg másutt az összedülött csapok és oszlopok halmán, mint valamelly fenyves omlásain, ujra felnőtt 's tamadt oszlopokat, mint meg annyi szobrokat 's obeliskusokat rendbe állani; és ugyan a' felálló oszlopoknak ép színeket a' ledülöttekével melly nagy külömbözésbe lenni! Valóban csuda remekje a' természetnek. —

De haszontalan iparkodnám ezen üregnek akár bájoló kellemes, akár borzasztó tájékait leírni, mind csak unalmas szószaporítás lenne az, erőtelen 's tompa hang, hideg mint a' festett láng. — Annak ottléte kivántatik, látás és a' környülállásoknak tapasztalása, hogy az ember a' látásoknak kellemes avagy kedvetlén behatásait érezhesse. Mert most ottan egy tárgy gyönyörre és tűzre ragadja az embert, 's csak egy tekintet félre, már egy más tünet megrettentí a' lelket, 's süllyeszti a' jó kedvet. Haszontalan minden rajz avagy festés, érzéketlen ecsetnek mázolósa lenne az; hiszem minden mozdulat, minden fordulat már más képet mutat, mellyett a' tol 's elme követni nem képes. — Hogy tehát hosszas ne legyek, ezentúl az egész barlangra intézem a' figyelmet.

A' főág magában a' barlangban való bemeneteltől egész a' pokolig számítva, térszen hosszában. —
3067°, 4'.

Az ott fent nevezett oldalágak pedig
összesen térszen hosszasságokba mind
együve számítva — — — — — 1127°

és így az egész barlangnak hossza térszen 4194°, 4'
a' melly több egy geographicus mértföldnél közeli-
litve $5\frac{1}{4}$ anglus mértföldre terjed, és annak meg-
vizsgálására bizonyosan két nap szükséges; mennyire
hibáztak tehát azok, a' kik azt állították, hogy
ezen üregeknek rendje több mértföldre kiterjed-
jen, a' midőn még csak harmadát sem esmérték
ezen most említett terjedésének. Az igaz, én ezen
leírásomban nem mondhatom, hogy minden részeit
's erkélyeit e' földalatti világnak előadtam volna;
lehetnek még sok melléknyílások és üregek, mellye-

ket figyelmem nem érdeklött. Vannak olyanok is, a' mellyeket kerestem, de nem találhattam; és ha bár a' tájék fekte, területe rajzolatjából itélvén, a' Baradla forrásának nevezett kutfók a' Jósafői malom felett csak 174 öl egyenes távolságba esnének a' barlang utolsó pontjától, és ezen közbe, melly különben is meredek hegy oldala alatt van, inkább leszakadozott kősziklákkal teljes nagy hézagot, mint tágasb üregeket lehetne gyanítani; mindazonáltal a' 9dik számnál felduzzadó viznek eredetét nem lehet másunnan magyarázni, mint onnan, hogy a' barlang azon részén még messzebb kiterjed. A' tájéknak külső színe is bizonyítja ezt, a' midőn olly sok töbrök és völgyek a' Búdóstón tunnan kezdve egész a' Baradláig vizeket a' föld alá öntik, és azoknak másutt sehol kifolyása nem találhatik. Azon barlangok is bizonyosságul szolgálnak, mellyek a' Csernai tónál, a' Demik lapájába, Domitza és az Ördöglyuk tetőn vagynak, és általjában mindnyájan nyilván való jelét viselik annak, hogy lételeket mélyebb ürességekbe való beszakadásnak köszönhetik, ugyan azt erősítik a' sok töbrök, mellyek a' Poronyán, Berekenyén, Domitzán a' Hantsa völgyig vagynak, hogy ezen a' részen egy földalatti üregnek kellett lenni.

Az Ördöglyuknak és a' Domitzának nagy öblei mérekezhethetnek a' Baradla középszerű üregeivel, bátor a' kőhullamoktól allyaik el lévén lepetve, fenekeikre lejutni nem lehet: onnan lehet megítélni, hogy az alsó üregek, mellyekben ennyi temérdek kőomlás fért el, mint a' millyenek ezen ürességek, szinte igen nagyok valának.

Ha tehát egy barlangnak a' Büdöstó felé szégesképen való létét ezen okoknál fogva által látjuk, és a' Hantsa völgyétől lévő távolságot a' barlang egész felfedezett terjedésével összehasonlítjuk; akkor csak egy tekintettel is a' tájék területe rajzolatjából meg fogunk győződni a' felől, hogy ezen a' részen ollyas és annyi üregeket lehessen reményleni, mint a' mellyek eddig immár felfedeztetve vagynak. Ennek megvizsgálását legkönnyebben vélném lehetne azzal eszközölni, hogy ha az első hid alatt lévő vizeséstől kezdve egész a' 9dik számig az árok mélyebbre ásatnék, és ez által a' viznek színe alább szállítván, a' fent említett kőszikla alatt szabadabb járás nyittatna. Mint-hog pedig az említett hely olly közel esik a' barlang szájához, és a' viz sem ollyan nagy: azon oknál fogva méltán állithatom, hogy ezen büdöstói ágak felfedezése, mind kevesb munkával, mind csekélyebb aggodalommal eshetnék meg, mint a' mélyebben helyhezterett főágnak megvizsgálása 's felmérése.

Úgy tekintvén az Agteleki barlangot, mint egy földalatti csatornát, a' melly minden eső és hóvizet, (kivévén azt, a' mi a' Babót kutja felé hajló hegy oldalán esik) az Agteleki határról magába felfogván, a' Baradla forrásának nevezett Jósa-fői kutfőknek szolgáltatja; hogyha a' tavak' és mocsárok' terjedékes és a' Babót kutja felé hajló részt, mellyek az esővizet a' Baradlába nem öntik, elegendőképen kipótolva találjuk az által, hogy a' Kecői határnak napnyugoti részéről, sőt a' Hosszuszói határnak is egy darabjáról, minden viz csakugyan a' barlangba ömlik, és így csakugyan

ollyan terjedésű síkságot állapíthatunk meg, mint a' millyet téssen az Agteleki határ, mint a' mellyről lefolyó viz a' barlangba ömlik: könnyű lesz egy kis számodással közelítve megtudni azt, mennyi viz folyjon le a' barlangon, ha kívül egy nagy zápor esik. Ugyanis az Agteleki határnak egész terjedése 6,325,658 □ öl, avagy 227,723,688 □ láb. Szabad légyen, mivel úgy is csak közelített felvetés ez, a' 227,723,688 □ láb helyett kerek szám 228,000,000 □ lábat vennem. Felveszem, olyan időben, a' midőn minden földalatti vizet tartó edények, a' föld magában is a' sok esőzéstől meg legyen telve, essen egy nagy zápor, a' melly egy óráig tartván, a' nyílt edénybe 3 hüvely magossággal emelne a' viz szintét, 's annál fogva minthogy $3'' = \frac{1}{4}'$ tehát esett volna az egész Agteleki téren $\frac{1}{4} \times 228,000,000 = 57,000,000$. kotzka láb viz. De abból $\frac{1}{3}$ rész a' földbe beszivárog, úgy hogy csak $\frac{2}{3}$ része foly le a' barlangba; a' melly 38,000,000 kotzka láb, és az is a' szűk hasadékokon nem férvén, a' Ravaszlyukak előtt magosra felduzzad, 's csak három óra alatt folyhat le, a' mint azt tapasztalásommal bizonyíthatnám. — Lenne e' szerint a' Baradlába minden minutum secundum alatt betolduló viznek általjában vett mennyisége
$$\frac{38,000,000}{3 \times 60 \times 60} = \frac{38,000,000}{10,800} = 3518\frac{1}{3}$$
 kotzka láb; de annak felerészét felteszem, hogy még is a' barlang hézagjai földalatti lyukai 's a' t. fogadják el, és csak a' más fele része folyjon keresztül a' barlangon, a' melly minden perizre lenne 1760. kotzka láb kerek szám, avagy 8 kotzka öl. Milly rendkívül való sebességgel kell

a' minden részről összetódult viz árjainak a' leírásba érdeklött szűk belsőbb helyeken által folyni? Nemde nem elegendő eső e' ez arra, hogy kősziklák alá ronthasson, a' leszakadtakat tovább vigye, 's ez által a' barlangot öblösíthesse, avagy annak nagy kiszélesítésével a' hegynek beszakadását okozza? — és így nem lehetne e' a' Gabonakert, Hangyabolyos, Hosszu, Gallya és Sor töbröknek; valamint a' Baradla, Mogyorós és a' Kasaiut völgyeknek támadásokat, ilyen földalatti folyam kimosása mivénnek tulajdonítani? — Már csak a' Baradla eleje is látszik azt bizonyítani, a' hol az előre függő magas kőszikla homlok, és a' bejárás előtt lévő kősziklás domb jelei a' hegy beszakadásának; azon felül ott van a' Baradla előtt a' Ravaszlyuk, mellyen a' viz nagy erőszakkal szokott betolakodni, sőt még a' Bábalyukba lenyelt esőviz is, a' Csontházba folyó csermelybe jelen meg. — Mind ezek nyilvános okai a' Baradla eleje valahai lerogyásának.

Az előadottakból könnyű lenne ezen hegy nemébe látható rendetlen elszakadozott 's csuszamlott nagy kőszikláknak állásokat, nyílt avagy sárral töltött hézagaival a' hegynek özszerogyásától származtatni, valamint a' Barlangnak is eredetét a' viznek hatalmas tolakodásától következtetni: de akkor a' marad kérdésben, hogy honnan támadhattak e' sűrű és kemény kőszikláknak, mint a' milyen e' későbbi eredetű mészkő, olly repedezések, mellyeken a' viz beszivároghatott 's későbbben le is folyhatott? — Könnyűnek tetszik a' felelet, — ha egy közönséges földindulást veendünk segítségül. Ez által nem csak a' repedéseket, hanem s' kőszikláknak rendetlen helyheztetését, sőt a' barlangot is

egyszerre képzelhetjük, valamint a' töbröket is előállottaknak lenni: azomban nem lehatt itt e' tájon semmi taratzkot, lávát, timsót avagy kénkövet, mint a' mélyek a' tűzokádó hegyeknek szüleményei, előmutatni, sem ollyas föld vagy hegyek hasadására emlékezni, mellyeket a' földindulások okoztak volna; főképen pedig, hogy e' szerint, ha ezen tulajdonságát a' mészkő-hegyeknek itten a' földindulás mivének lenni allitanám, akkor az egész világon szanaszét elszórt, ugyan illy természetű mészkő hegyeknek, 's az azokba találtató barlangoknak eredetét is szinte a' földindulástól, még pedig annak mindenütt egyenlő mértékű munkálódásától kellene származtatnunk. A' melly vélekedésnek támogatására minekutána semmi elegendő okunk nem lenne, kénytelenitünk távozni e' gondolattól, és annak eredetét másutt keresni.

A' köz tapasztalás tanit benünket, hogy az óltott mész a' viz alatt is idővel, minekutána elegendő szénsavat szitt volna magába, megkeményszik, megkeményedésével repedezéseket nyer, mellyek minden részre rendetlenül hasadnak, még pedig annál több repedékeket, mennél hirtelenebb történ meg kővéváltozása, a' mellyet a' viznek elapadása avagy gőzölgése, 's a' szénsavnak a' szabad levegőből hozzá való férhetése leginkább elősegélhet. Így az óltott mész előbbeni természetét veszi fel, mészkővé válik, mint a' hogy annakelőtte mészföldből, szénsavból és vízből állott.

Kitsinybe, ha a' repedezések a' tiszta mészbe ekképpen történnek, valljon nem lehet e' a' hegyek alkotásakor, a' midőn a' nagy mész ülepedések a' mindent magosan elborító viz szine alatt, csak

lassan lassan keményedhetek meg, ezen mészkövekről azt állítanunk, hogy azoknak megkeményedése olly nagy testekbe igen lassan eshetvén meg, a' benne lévő hasadások is ritkábban történtek, és annál nagyobb kőszeltek formálódtak, hogy a' mészkő hegyeknek belsejébe, a' hova a' külső levegő még bé nem hathatott, a' mészkövek olly puhák, hogy azokat a' víz könnyen szétosztatja, és könnyen elmoshatja; éz ez által a' mészkőnek most is szüntelen tartó keményebbedését erősíteni akarják. Megegyez ezen vélekedés a' Werner, Kluge, Bóde és az újabb Geologusok tudományos alkotmányaival leginkább; és így a' hézagoknak eredete kitapogatásával immár könnyű a' barlangnak vizmosásai által történt kiöblösítetését a' fent előadottakból következtetni, nem csak, de a' csepegőköveknek és mészszivárgásoknak formáltatását is megmagyarázni.

Parrot, Lang es Sommer a' megrothadt növényeknek és kertiföldnek szénsavval megiszosodott viznek a' mészkő vastag testeken apródonkint való áltrágódását (Auflösen) állítják, a' melly szétosztatván a' tömött mészkövet, apródonként mélyebbre hat, mig végre a' barlang bóltozatjára lejutván, lecseppen, és maga után a' bóltozatot likacsosan (poróss) hagyja, úgy, hogy az utánna következő vizszivárgás szabad utra talál. Hátra marad a' csepegéssel, hogyha a' víz kiszikadt, a' mészföld szénszerrel egyeledve, és így számtalan sok cseppeknek elszáradásából áll elő a' csepegőkő. Annak külömbféle színe ugyan azon egy barlangban függ a' festőszer külömböző vóliától, p. o. a' veres, vasrészekkel teljes agyagtól, a' kiszapult plánta

földtől, vagy magába az iszapos földtől, a' melly a' vízzel történetből elegyedett. Ugyan azon egy csepegőkőnek karikái különböző színét is, melly kereszttrésésbe latható, onnan magyarázzák, hogy az esőnek mértékéhez képest, a' mint a' víz több vagy kevesebb festőszint szapult ki utjába, a' szerint festődtek a' kőcsepegésekis. A' különböző álltatszősége, melly a' krystályos tisztaságtól egész a' tökéletes állalláthatatlanságig különböző, eredetét veszi a' szénszernek mennyiségétől, a' mellyet külön időszakaszokban, és más helyein a' barlangnak a' szivárgás magával hoz. A' mindenféle formájú kőcsepegés alkotások, mellyek által a' mésző barlangok olly kellemetesekek lőnnek, szembetűnőképen csak a' víznek a' képhez való tapadásától, ragadoságától (Adhäsion) a' víz elgőzölgésétől, és az egyes csepegések ideji változásától 's talán más esmeretlen okoktól függ. — Illyen formán adja elő Sommer.—

Én a' kőszikláknak vastag és tömött testein való illy átemésztését a' szénsavval megterhelt víznek nem akarom ugyan kétségbe hozni: mindazonáltal el sem mellőzhetem tapasztalásomat, hogy az egész barlangban majd nem mindenütt ollyan helyeken találtam légyen a' szivárgásokat és testesb csepegőkőveket, a' hol a' mésszel egyveledett víz repedéseken és hasadásokon jön le a' barlangba, melly hatalmasb hézagokból függnek le azon iszonyatos nagyságu csepegőkővek. A' honnan a' meszes szivárgások támadását lehet itt megfejteni onnanis, hogy a' külső hó avagy esővíz a' hegynek hézagain 's repedésein beszivárogván, utjába ollyan helyekre talál, a' hol Sausure és de Luc szerint, a'

mészkövek még lágyabb állapotban vannak, és ott mésszel megterhesedvén, tovább folyik, és úgy csepeg le a' barlangba. Színét a' fent említett módon, avagy útjában talált agyag, avagy fekete iszap földtől lehetne származtatni. A' hol pedig illyes idegen részekre nem akad, ottan a' mésszszivárgás tisztán marad. Némelly helyeken majd nem az általláthatóságig általtetsző fejer kőcsepegéseknek tájékán, láttam a leszakadt kősziklákon hóldtajtékat, és innen nem lehetne é valljon a' hegynek rejtekeiben lévő hóldtajtéknak (kőtej) szétolvadásából, 's a' vízzel való elegyedéséből következtetni a' fejer és tiszta kőcsepegéseket? avagy a' fényes ragyogó csepegőgöveknek származását nem de nem legkönnyebben lehetne é a' hegy hasadásaiba találtató mésszpát felengedt és vízzel leszívárogtatott részetskéjiből előállatva gondolnunk? — Ha lehet, úgy nincs szükség a' rodthadt plántákból kölesönözött szén savszerre, a' midőn a' mésszpátnak, és a' tiszta ragyogó csepegőkőnek alkotórészei egy mással meggyeznek.

A' barlang nem mindenkor egy forma meleg, változást okozhat bent a végig folyó viz, a' melly az esztendő külön részeiben más más hév mértékű. Nyárban, ha egy forró napon a' megmelegedett földre szakad le az eső, meleg állapotjában zúdúl s' omlik 'a barlangba, 's annak üregeit természetesen melegíti folyama; ellenkező az állapot télbe és tavasszal, a' mikor a' felengedt hóvíz összeszakadozott 's töredezett jeget, vizet be magával, akkor ugyan, ha bár kevésbé is mint elől, de bizonyosan okoz a' legmélyebb ponton is néminémű válto-

zást. Hogy ezt tapasztalásommal bizonyítsam, 6-dik Febr. 1826-dik esztendőben a' mikor a' külső hideg $\equiv - 6$. Centigrád volt, a' svecus thermometrumon *), a' barlangnak bejárásától kezdve egész a' Pitvarig mindenütt jégcsapok és jégthalmok tündöklöttek, a meredek jeges allyon kénytelenítettem lépcsőket kívágnatni, míg végre a' csermelyhez leutván, ottan a' fagynak jelei egészen eltűntek; a' Zsidóoltárnál pedig 4-dik számnál a' th. $\equiv + 7.8$. C. g. valamint a' Vaskapunál th $\equiv + 10$. volt. Febr. 8-dik napján ott kint a földszínen hó és eső esett, s a' hőmérő állott th $\equiv 0$, 0. ugyan akkor a' Zsidóoltárnál volt a' th $\equiv + 7, 8$, a' Vas — Kapunál pedig th $\equiv + 10$. C. gr. Febr. 9-dikétől egész 13-dikáig megengedett az idő, és nem kevés hóvíz folyt be a' barlangba, 13-ba bemenvén, a' Zsidóoltárnál mutatott a' hőmérő th $\equiv + 5, 5$. a' Vaskapunál pedig, a' hova csak kevés víz juthatott, th $\equiv + 9, 5$. Innen nyilvánságosan kitetszik, hogy a' Zsidóoltárnál a' hőmérő $\equiv 2, 3$: gradussal szállott alább a' hideg víz folyása miatt; a' Vaskapunál pedig csak $\equiv 0, 5$. gradussal, a' melly utóbbi helyen mindazonáltal már Febr. 15-dikén a' hőmérő előbbeni $+ 10$. grádusára helyre ugrott. Ebből a' tetszik ki, hogy a középszerű avagy állandó hég e' barlangba 10. grádusu lenne. Vannak mindazonáltal, ha mindjárt a' földünk belsejébe vándorló meleget, mellynek léte-

*) T. i. a' Reamur 80. grádusai, mellyek a' viznek fagy és felforrása pontja közt esnek, 100. részre osztatván, e' szerint 4. Reamur gradusa egyenlő k5. Svecus thermometrum grádusaival.

lét az újabbi tudósok támogatják, félretennők is, olyan okok, a' mellyek azt is kétségbe hozhatják, p. o. nyárban a nap sugárai a' kősziklákat megmelegítvén, az által kigőzölgést okoznak; már pedig a' gőz hideget okoz a' testek belsejében, és így nyárban a' barlang hivesebb is lehet, a mint a' felméréskor th. = + 7, 5. vólt az új ágban.

Végtevére megpróbálom ezen barlangnak kiterjedését, más esmeretes barlangoknak hosszasságával összehasonlítani. Az igaz, hogy többnyire majd minden barlangok nagysága egyedül szemmel való megbecsléssel, és nem a' lántzal avagy rudakkal méretett; mindazonáltal tekintettel lévén a' környülállásokra, mellyek közt az említettik, lehet a' valósághoz közelíteni. p. o.

Az Antiparoszi nagy Üreg mélysége körülbelől 1000. lábra becsültetett; különben pedig kiterjedéséről semmi bizonyos nem említettik. Ekképen van a Dolsteen üregével Norvégiában, a' mellyet a tenger színe alá kiterjedni mondanak; úgy szinte egyikét a' három lyukak között, mellyek egy nagy kősziklának tetején nem messze Friedrichshalhtól vagynak, feneketlennek lenni állítják; és ezt a' bele vetett kőnek csengése tartóságából, mellyet némellyek 1 1/2. mások 2. egész minútumig hallatszónak erősítik, Parot felszámítása után itélvén, 40 — 59. ezer lábnyi mélységűnek lehetne gyanítani, a' melly mélység a Csimborasszo magosságát kétszer avagy háromszorta feljűlmúlna. Mind ezekről bizonyosabb tudósításaink nem lévén, hasonlításra ezekkel nem léphetünk. Megengedhetem ugyan azt, hogy mélyebben föld alá nyúlhatnak; de terjedéseknek

nagyobb kihatásáról kétes lehetnék. Ezeknél esmeretesebbek: a Speedvelmine Derbyshire Angliában, mellynek fele hossza 1950. láb, es túl a mély öblön szint annyi, egészen tehát térszen — 660 öl. a' nevezetes barlang Castletonnál Mórítz után 457 öl. a' Haseli Német - Országban -- — — 400 öl. a' Maggendorfi vagy Rosenmüller barlangja nincs meghatározva;

a'Surtt Barlang(Hellirin Sorthurs) Islandiában 839. —
a' Guacharói uj Andalúsiában Amerikában 417. —

Mind ezek közt tehát az Agteleki barlang lenne a' legnagyobb, a' mellynek egész kiterjedése, hossza 4,194. ölet térszen; sőt az előadottakból sejdítván, nagyobb, mint mindnyájan az utóbb említettek.

És így nem marad egyéb kérdés hátra, hanem hogy az Adelsbergi barlangnak Karinthiában, és az éjszaki Amerikában Kentutzky tartományába Konetti Warren határán helyhezett, Doctor Wards által 1816-nak 4-dik Aprilisáról Mariettből leirt barlangnak felmérését kikérjük, mellyek között az első, mint valaha az Agteleki Baradla, több mértföldre kiterjedőnek tartatik; a másik pedig Doctor Wards szerint 33. Anglus mértföldnyi hosszú egész Városoknak (Citty) helyt adható földalatti terjedékűnek lenni mondatik. — Az utóbbinak illy nagy kiterjedéséről ugyan méltán kételkedhetünk, hogy ha felveendjük azt, hogy Dr. Wards' 19. órai ottan való mulatásával (az ásványoknak, kővé vált testeknek, és egy asszonyi mumia megszerzése mellett eltöltött idő veszteségét mind ide értve,) hajtotta végre vizsgálódásait, minthogy ezen idő alatt csak fut-

va lehetne az Agteleki barlangot minden ágazatiban megjárni, azért ennek a' győzedelmet, hogy legnagyobb légyen, nem engedhetjük; az elsőbbinek pedig t. i. az Adelsbergi barlangnak nem engedjük az elsőséget mind addig, a' míg hiteles mérés után annak nagyobb kiterjedése meg nem mutattatik.
